

พุทธวจน

หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

กล่าวอย่าง
อย่างพุทธะ

วักกลี!
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา
ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม.

-ปาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๑๔๖/๒๑๖.

พุทธวจน

กัวอย่าง อย่างพุทธะ

อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี
ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย
ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย
โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๓

กัวย่างอย่างพุทธะ

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่คำของตถาคต

พุทธวจน

ฉบับ ๓ ก้าวอย่างอย่างพุทธะ

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชน
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้

ในการจะจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ
เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร
และปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด
ติดต่อได้ที่

มูลนิธิพุทธโมฆณ์ โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔

มูลนิธิพุทธวจน โทรศัพท์ ๐๘ ๑๔๕๗ ๒๓๕๒

คุณศรชา โทรศัพท์ ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

คุณอารีวรรณ โทรศัพท์ ๐๘ ๕๐๕๕ ๖๘๘๘

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓

ศิลปกรรม ปริญญา ปฐวินทรานนท์, วิษุ เสริมสวัสดิ์ศรี,
ณรงค์เดช เจริญपालะ

จัดทำโดย มูลนิธิพุทธโมฆณ์
(เว็บไซต์ www.buddhakos.org)

มูลนิธิพุทธโฆสน์ เลขที่ ๒๔/๓ หมู่ที่ ๗ ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๕๐
โทรศัพท์ / โทรสาร ๐ ๒๕๔๔ ๒๑๗๕ เว็บไซต์ : www.buddhakos.org

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตรวบรวมงานจากหนังสือชุดจากพระโอษฐ์ ทั้ง ๕ เล่ม

เรียน คุณเมตตา พานิช
ประธานคณะกรรมการธรรมทานมูลนิธิ

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและปฏิบัติของพุทธบริษัท มูลนิธิพุทธโฆสน์ประสงค์ขออนุญาตรวบรวมและใช้เนื้อหารวมทั้งสำนวนการแปลพุทธวจนในหนังสือ ชุดจากพระโอษฐ์ ทั้ง ๕ เล่ม ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดยท่านพุทธทาสภิกขุในนามกองตำราคณะธรรมทาน คือ

๑. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์	๒. ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์
๓. อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคต้น	๔. อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย
๕. ปฏิจอสุมุปาบทจากพระโอษฐ์	

ซึ่งมูลนิธิพุทธโฆสน์ได้นำมาจ้างนักจัดกลุ่มหมวดธรรมเป็นหนังสือชื่อ "พุทธวจน ก้าวอย่างอย่างพุทธะ" เพื่อประโยชน์แก่พุทธบริษัท โดยจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

อนึ่ง มูลนิธิพุทธโฆสน์จักขอมอบหนังสือที่ขอจัดพิมพ์นี้แก่ธรรมทานมูลนิธิจำนวน ๑๐๐ เล่ม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

อนุญาตให้จัดทำและพิมพ์เผยแพร่

เป็นธรรมทานได้

(นายเมตตา พานิช)

กองตำราคณะธรรมทาน

มูลนิธิพุทธโฆสน์

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายทวีศักดิ์ หิรัญรักษ์)
ประธานมูลนิธิพุทธโฆสน์

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนากับคณะญาติโยมทุกท่าน ที่ได้ร่วมกัน
สืบทอด “พุทธวจน” ธรรมะจากพุทธโอษฐ์ และเป็น
มัคคานุคา (ผู้เดินตามมรรค) ตามพระบัญญัติของพุทธ
องค์สมดังพุทธประสงค์ เมื่อได้ศึกษาและปฏิบัติตามแล้ว
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกคนจะประพาสจิตเป็นปฏิปจฉาวิเนตา
ปริสา โน อุกกัจจิตวิเนตา คือมีการสอบถาม ทวนถาม
ซึ่งกันและกัน ในอรรถและพยัญชนะ ของคำตถาคต
มีประการต่างๆ เพื่อเปิดเผยให้แจ่มแจ้งในธรรมทั้งหลาย
ที่ยังไม่ถูกเปิดเผย และบรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลาย
อันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้.

ด้วยการกระทำอันเป็นกุศลนี้ ขอให้เป็นเหตุ
เป็นปัจจัย ให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือเล่มนี้ และ
ผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษา พึงเกิดปัญญา ได้ดวงตาเห็นธรรม
พ้นทุกข์ในชาตินี้ เทอญ.

ภิกขุศุภกิจกฤต สัตถุณฺโณ

คำนำ

หนังสือ “พุทธวจน ฉบับ ก้าวอย่างอย่างพุทธะ” ได้จัดทำขึ้น ด้วยปรารถนาเหตุที่ว่า หลายคนยังเห็นคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เป็นสิ่งที่ยาก หรือเป็นสิ่งที่ไกลตัวเกินไป ทำให้มีน้อยคนนักที่จะหันมาใส่ใจศึกษาคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างจริงจัง ทั้งๆ ที่พระองค์ได้ตรัสไว้แล้วว่า คำสอนที่พระองค์ตรัสสอนทั้งหมดนั้น บริสุทธิ์ บริบูรณ์แล้วสิ้นเชิง อีกทั้งคำสอนนั้น ยังเป็นสิ่งที่เรียกว่า “อกาลโก” คือใช้ได้ไปตลอด ไม่มีคำว่าเก่าหรือล้าสมัย และใช้ได้กับบุคคลทุกคน อันจะเห็นได้จากในสมัยพุทธกาลที่พุทธบริษัท ๔ ทั้งหลายนั้น มีคนจากหลายชาติและวรรณะ นอกจากนี้พระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า บุคคลที่ท่านตรัสสอนนั้นมีตั้งแต่ พรหม เทวดา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไปจนถึงปุถุชนคนธรรมดาทั่วไป และทุกคนนั้น เมื่อนำคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติแล้ว ก็สามารถแก้ทุกข์หรือดับทุกข์ให้กับตนเองได้ทั้งสิ้น.

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

กันยายน ๒๕๕๔

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ
ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกขุณี. วิ.	ภิกขุณีวิภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. วิ.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุลล. วิ.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. วิ.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันธวรรค	ทีฆนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีฆนิกาย.
ปา. ที.	ปาฎิกวรรค	ทีฆนิกาย.
มฺ. ม.	มุลปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
ม. ม.	มัชฌิมปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
อุปริ. ม.	อุปริปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
สคาถ. สั.	สคาถวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิทาน. สั.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนฺธ. สั.	ขันธวาวรรค	สังยุตตนิกาย.
สพา. สั.	สพายตนวรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. สั.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
เอก. อั.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทุก. อั.	ทุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ติก. อั.	ติคนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จตุกก. อั.	จตุกกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.

ปญจก. อ.	ปัญจกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ฉกุก. อ.	ฉกุกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
สตตก. อ.	สตตกนิบาต	อังกุตตรนิกาย
อฏฐก. อ.	อฏฐกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
นวก. อ.	นวกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ทสก. อ.	ทสกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
เอกาทสก. อ.	เอกาทสกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ขุ. ขุ.	ขุททกปาฐะ	ขุททกนิกาย.
ธ. ขุ.	ธรรมบท	ขุททกนิกาย.
อุ. ขุ.	อุทาน	ขุททกนิกาย.
อิติวุ. ขุ.	อิติวุตตกะ	ขุททกนิกาย.
สุตต. ขุ.	สุตตนิบาต	ขุททกนิกาย.
วิมาน. ขุ.	วิมานวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เปต. ขุ.	เปตวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เถร. ขุ.	เถรคาถา	ขุททกนิกาย.
เถรี. ขุ.	เถรีคาถา	ขุททกนิกาย.
ชา. ขุ.	ชาดก	ขุททกนิกาย.
มหานิ. ขุ.	มหานิทเทศ	ขุททกนิกาย.
จุพนิ. ขุ.	จุพนิทเทศ	ขุททกนิกาย.
ปฏิสม. ขุ.	ปฏิสัมภิตามรรค	ขุททกนิกาย.
อปท. ขุ.	อปทาน	ขุททกนิกาย.
พุทฺธว. ขุ.	พุทฺธวงศ์	ขุททกนิกาย.
จริยา. ขุ.	จริยาปฏิภาณ	ขุททกนิกาย

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า
ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

วิธีตรวจสอบว่า

เป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือไม่

ภิกษุทั้งหลาย !

ถ้าภิกษุในธรรมวินัยนี้ จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าฟังมาแล้ว ได้รับมาแล้วเฉพาะพระพักตร์

พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัยนี้

เป็นคำสอนของพระศาสดา ดังนี้

พวกเธออย่าพึงรับรอง อย่าพึงคัดค้าน.

เธอกำหนดเนื้อความนั้นให้ดี

แล้วนำไปสอบสวนในสูตร นำไปเทียบเคียงในวินัย

ถ้าลงกันไม่ได้ เทียบเคียงกันไม่ได้

พึงแน่ใจว่านั่นไม่ใช่คำของพระผู้มีพระภาคแน่นอน

ภิกษุรูปนั้นจำมาผิด พวกเธอพึงทิ้งคำเหล่านั้นเสีย

ถ้าลงกันได้ เทียบเคียงกันได้

พึงแน่ใจว่า นั่นเป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าแน่แล้ว

ภิกษุรูปนั้นจำมาอย่างดีแล้ว พวกเธอพึงรับเอาไว้...

ตรัสที่อาณันทเจดีย์, โกคนคร : มหาปรินิพพานสูตร

-บาลี มห. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๒.

สารบัญ

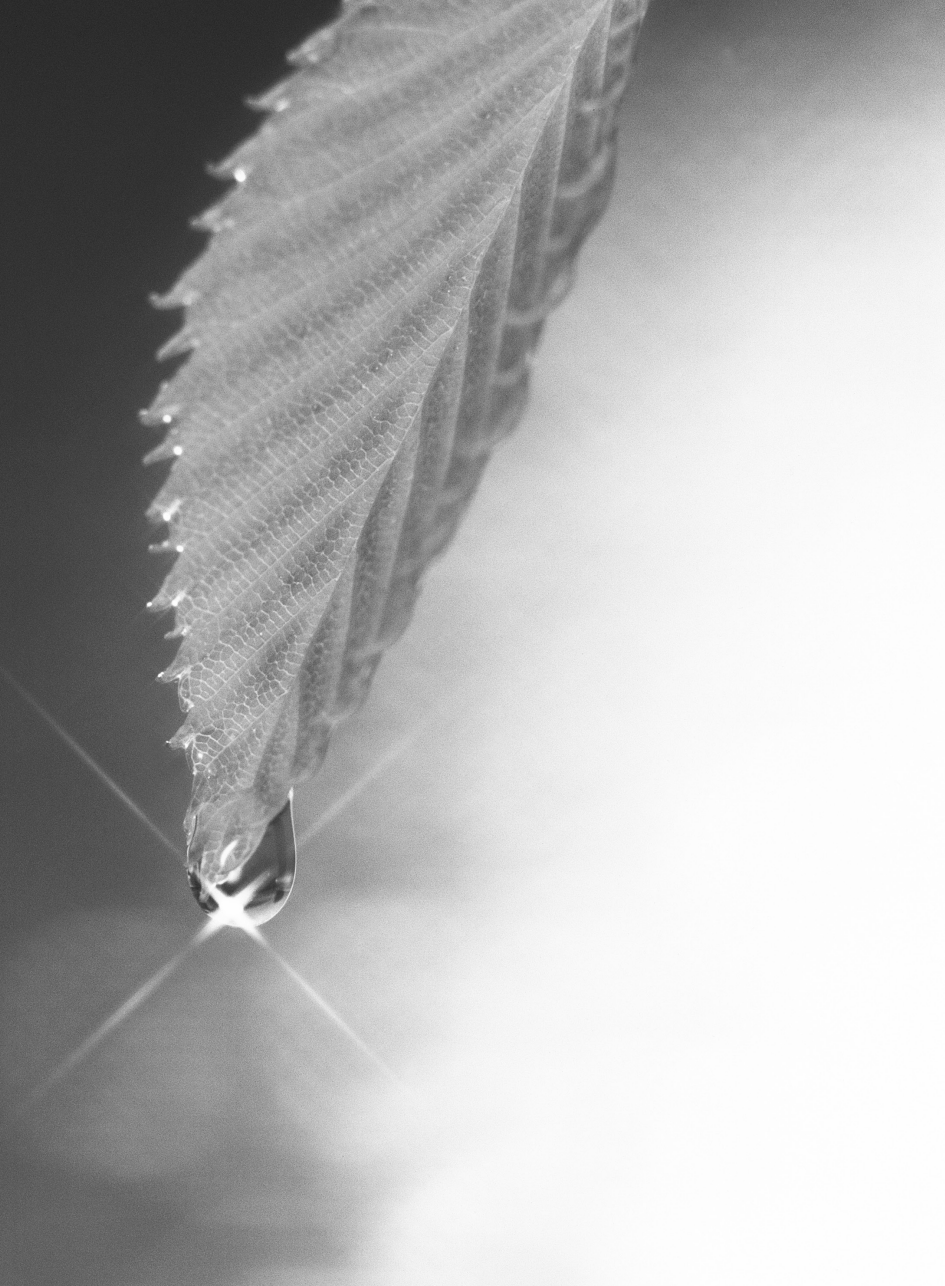
๑. มนุษย์เป็นอันมาก ได้ยึดถือเอาที่พึงผิด ๆ	๑
๒. สัตว์เกิดกลับมาเป็นมนุษย์มีน้อย เพราะไม่รู้วิธีสั่ง	๓
๓. การรู้วิธีสั่งเป็นของไม่เหลือวิสัย พระอริยบุคคล จึงมีปริมาณมาก	๕
๔. ให้ฟังตน ฟังธรรม	๘
๕. ผู้ไม่หลงเอาสิ่งอื่นมาเป็นแก่น	๑๑
๖. จะเกิดในตระกูลสูงหรือต่ำ ก็สามารถทำนพพานให้แจ้งได้	๑๓
๗. รายชื่อแห่งธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการขุดเกลา	๑๘
๘. ความทุกข์ของเทวดาและมนุษย์ตามธรรมชาติ	๒๔
๙. เป็นทุกข์เพราะติดอยู่ในอายตนะ	๒๕
๑๐. ความรู้สึก ที่ถึงกับทำให้ออกผนวช	๒๖
๑๑. การทำความเพียรแข่งกับอนาคตภัย	๓๑
๑๒. บทอธิษฐานจิตเพื่อทำความเพียร	๓๗
๑๓. ลำดับการปฏิบัติเพื่อรู้ตามซึ่งสังขารธรรม	๓๙
๑๔. หลักเกณฑ์การเลือกสถานที่และ บุคคลที่ควรเสพ และไม่ควรเสพ	๔๑
๑๕. ความเพลินเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์	๔๔
๑๖. อากาโรเกิดแห่งทุกข์โดยสังเขป	๔๕

๑๗. ความดับทุกข์มี เพราะความดับแห่งนันทิ	๕๖
๑๘. ลักษณะแห่งจิตที่หลุดพ้นด้วยการละนันทิ (อีกนัยหนึ่ง)	๕๗
๑๙. วิธีที่สะดวกสบายเพื่อการดับของกิเลส	๕๘
๒๐. ทั้งเสียนั่นแหละ กลับจะเป็นประโยชน์	๕๓
๒๑. อาการเกิดดับแห่งเวทนา	๕๖
๒๒. ลักษณะหนทางแห่งความหมดจด	๕๘
๒๓. ขยายความแห่งอริยมรรคมืองค์แปด	๖๐
๒๔. สมาธิทุกชั้นตอนใช้เป็นบาทฐาน ในการเข้าวิมุตติได้ทั้งหมด	๖๕
๒๕. อริยสัจสี่โดยสังเขป (ทรงแสดงด้วยความยึดในชั้นธ ๕)	๗๑
๒๖. อริยสัจ-ปฏิจจสมุปบาท	๗๕
๒๗. ความเป็นโสดาบัน ประเสริฐกว่าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ	๗๙
๒๘. คุณสมบัติของโสดาบัน	๘๒
๒๙. ปาฏิหาริย์ สาม	๙๑
๓๐. ผู้อยู่ไกลนินพพาน	๙๘
๓๑. ลักษณะแห่งอินทริยภาวนาชั้นเลิศ	๑๐๓
๓๒. ลีนกิเลสก็แล้วกัน ไม่ต้องรู้ว่าลีนไปเท่าไร	๑๐๕
๓๓. ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก จะถึงที่หมายต้องเดินเอาเอง	๑๐๖
๓๔. เหตุให้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน	๑๐๙
๓๕. หมด “อาหาร” ก็นิพพาน	๑๑๑
๓๖. กฏอทิปปัจจยตา หรือ หัวใจปฏิจจสมุปบาท	๑๑๔

๓๗. ปฏิจาสมุปบาท คือ ธรรมอันเป็น ธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น	๑๑๕
๓๘. ปัญญา สติ กับนามรูปดับ เพราะวิญญานดับ	๑๑๘
๓๙. นิพพานเพราะ ไม่ยึดถือธรรมที่ได้บรรลุ	๑๑๙
๔๐. การปรินิพพาน	๑๒๐
๔๑. ผู้หลุดพ้นได้เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น	๑๒๑
๔๒. ธรรมเป็นส่วนแห่งวิชา	๑๒๒
๔๓. คำชี้ชวนวิงวอน	๑๒๓

ก้าวย่างอย่างพุทธะ

มนุษย์เป็นอันมาก ได้ยึดถือเอาที่พึงผิด ๆ

๐๑

- ปาติ ส. พ. ๒๕/๔๐/๒๔.

มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความกลัวคุกคาม
เอาแล้ว ย่อมยึดถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์บ้าง
สวนศักดิ์สิทธิ์บ้าง รุกขเจดีย์บ้าง ว่าเป็นที่พึงของตนๆ
นั่นไม่ใช่ที่พึงอันทำความเกษมให้ได้เลย นั่นไม่ใช่ที่พึง
อันสูงสุด ผู้ใดถือเอาสิ่งนั้นๆ เป็นที่พึงแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้น
ไปจากทุกข์ทั้งปวงได้.

ส่วนผู้ใด ที่ถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์
เป็นที่ฟังแล้ว เห็นอริยสัจทั้งสี่ ด้วยปัญญาอันถูกต้อง
คือ เห็นทุกข์ เห็นเหตุเป็นเครื่องให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์
เห็นความก้าวล่วงเสียได้ซึ่งทุกข์ และเห็นมรรคประกอบ
ด้วยองค์แปดอันประเสริฐ ซึ่งเป็นเครื่องให้ถึงความเข้าไป
สงบรำงับแห่งทุกข์ นั้นแหละคือ ที่ฟังอันเกษม นั่นคือ ที่
ฟังอันสูงสุด ผู้ใดถือเอาที่ฟังนั้นแล้ว ย่อมหลุดพ้นไป
จากทุกข์ทั้งปวง ได้แท้.

สัตว์เกิดกลับมาเป็นมนุษย์มีน้อย เพราะไม่รู้วิธี

๐๒

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๕๗๘/๑๗๕๗.

ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้อะไร
ผู้หนึ่งที่เราซ่อนขึ้นด้วยปลายเล็บนี้กับ
มหาปฐพีนี้ ข้างไหนจะมากกว่ากัน?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! มหาปฐพีนั้นแหละเป็นดิน
ที่มากกว่า. ผู้หนึ่งที่เราซ่อนขึ้นด้วยปลายพระขนานี้
เป็นของมีประมาณน้อย. ผู้หนึ่งเมื่อนำเข้าไปเทียบกับมหาปฐพี
ย่อมไม่ถึงซึ่งการคำนวณได้ เปรียบเทียบได้ ไม่เข้าถึงแม้ซึ่ง
กะละภาค (ส่วนเสี้ยว)”.

ภิกษุทั้งหลาย! อุปมานี้ฉันใด อุปมาฉันนั้น
สัตว์ที่เกิดกลับมาสู่หมู่มนุษย์ มีน้อย สัตว์ที่เกิดกลับมา
เป็นอย่างอื่นจากหมู่มนุษย์ มีมากกว่าโดยแท้. ข้อนั้น
เพราะเหตุไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนั้น เพราะความที่
สัตว์เหล่านั้นไม่เห็นวิธีทั้งสี่.

อริยสัจสี่ อย่างไรเล่า ? สี่อย่าง คือ
อริยสัจคือทุกข์
อริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์
อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์
อริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ เธอ
พึงประกอบโยคกรรม^๑ อันเป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า
“ทุกข์ เป็นอย่างนี้ เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้
ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ ทางดำเนินให้ถึง
ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้” ดังนี้.

๑. โยคกรรม คือ การกระทำอย่างเป็นระบบ.

การรู้ร้อยสัจเป็นของไม่เหลือวิสัย พระอริยบุคคล จึงมีปริมาณมาก

๐๓

- ภาลีส ม. ม. ๑๓/๒๕๑-๒๕๔/๒๕๕-๒๕๖.

วัจจะ ! ภิกษุ ผู้สาวกของเรา บรรลุเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย ได้กระทำให้แจ้งแล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ใน
ทิวฏฐธรรมนี้ มีอยู่ไม่ใช่ร้อยเดียว ไม่ใช่สองร้อย ไม่ใช่
สามร้อย ไม่ใช่สี่ร้อย ไม่ใช่ห้าร้อย มีอยู่มากกว่ามาก
โดยแท้.

วัจจะ ! ภิกษุณี ผู้สาวิกาของเรา บรรลุเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย ได้กระทำให้แจ้งแล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ใน
ทิวฏฐธรรมนี้ มีอยู่ไม่ใช่ร้อยเดียว ไม่ใช่สองร้อย ไม่ใช่
สามร้อย ไม่ใช่สี่ร้อย ไม่ใช่ห้าร้อย มีอยู่มากกว่ามาก
โดยแท้.

ว่าจะ! อุบาสก ผู้สาวกของเรา พวกเป็น
คฤหัสถ์หนุ่มสาว อยู่ประพฤติกับผู้ประพฤติพรหมจรรย์
เป็น โอปปาติกะ มีปกติปรินิพพานในภพที่ไปเกิดนั้น
ไม่เวียนกลับจากภพนั้นเป็นธรรมดาเพราะความสิ้นไปแห่ง
สัญญาชนมีส่วนในเบื้องต่ำหาอย่างก็มีอยู่ไม่ใช่ร้อยเดียว
 ฯลฯ ไม่ใช่ห้าร้อย มีอยู่มากกว่ามาก โดยแท้.

ว่าจะ! อุบาสก ผู้สาวกของเรา พวกเป็น
คฤหัสถ์หนุ่มสาว ยังบริโศคกาม เป็นผู้ ทำตามคำสอน
เป็นผู้ สมองโหวาท มีความสงสัยอันข้ามได้แล้ว ไม่ต้อง
กล่าวด้วยความสงสัยว่า นี่อะไรๆ เป็นผู้ปราศจากความ
ครั่นคร้าม ไม่ใช่ผู้ต้องเชื่อตามคำของผู้อื่น อยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ในศาสนาของพระศาสดา ก็มิใช่ไม่ใช่ร้อยเดียว
 ฯลฯ ไม่ใช่ห้าร้อย มีอยู่มากกว่ามากโดยแท้.

ว่าจะ ! อุบาสิกา ผู้สาวิกาของเรา พวกเป็นหญิง
คฤหัสถ์นุ่งขาว อยู่ประพาศกับผู้ประพาศพรหมจรรย์
เป็น โอปปาติกะ มีปกติปริณิพพานในภพที่ไปเกิดนั้น
ไม่เวียนกลับจากภพนั้นเป็นธรรมดา เพราะความสิ้นไป
แห่งสัญญาชน มีส่วนในเบื่องต่ำห้าว่าง ก็มีอยู่ไม่ใช่ร้อย
เดียว ฯลฯ ไม่ใช่ห้าว่าง มีอยู่มากกว่ามากโดยแท้.

ว่าจะ ! อุบาสิกา ผู้สาวิกาของเรา พวกเป็นหญิง
คฤหัสถ์นุ่งขาว ยังบริโศคคาม เป็นผู้ ทำตามคำสอน
เป็นผู้ สนองโอวาท มีความสงสัยอันข้ามได้แล้ว ไม่ต้อง
กล่าวด้วยความสงสัยว่า นี่อะไรๆ เป็นผู้ปราศจากความ
ครั่นคร้าม ไม่ใช่ผู้ต้องเชื่อตามคำของผู้อื่น อยู่ประพาศ
พรหมจรรย์ในศาสนาของพระศาสดา ก็มีอยู่ไม่ใช่ร้อยเดียว
 ฯลฯ ไม่ใช่ห้าว่าง มีอยู่มากกว่ามากโดยแท้.

ให้ฟังตน ฟังธรรม

๐๔

-บาลี มหาวาร. .ส. ๑๙/๒๑๖-๒๑๗/๗๓๗-๗๔๐.

อานนท์! เราได้กล่าวเตือนไว้ก่อนแล้วมิใช่หรือ ว่า “ความเป็นต่าง ๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ย่อมมี อานนท์! ชื่อนั้น จักได้มาแต่ไหนเล่า สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัย ปรงแล้ว มีความชำรุดไปเป็นธรรมดา สิ่งนั้นอย่าชำรุดไปเลย ดังนี้ ชื่อนั้น ย่อมเป็นฐานะที่มีไม่ได้”.

อานนท์! เปรียบเหมือนเมื่อต้นไม้ใหญ่ มี แก่นเหลืออยู่ ส่วนใดแก่คร่ำกว่าส่วนอื่น ส่วนนั้นพึง ย่อยยับไปก่อน ชื่อนี้ฉันใด อานนท์! เมื่อภิกษุสงฆ์ หมูใหญ่มีธรรมเป็นแก่นสารเหลืออยู่ สารีบุตร ปรินิพพานไปแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน. อานนท์! ชื่อนั้น จักได้มาแต่ไหนเล่า สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัย ปรงแล้ว มีความชำรุดไปเป็นธรรมดา สิ่งนั้นอย่าชำรุดไปเลย ดังนี้ ชื่อนั้น ย่อมเป็นฐานะที่มีไม่ได้.

อานนท์! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ จงมีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ.

อานนท์! ภิกษุ มีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะนั้น เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! ภิกษุในธรรมวินัยนี้
พิจารณาเห็นกายในกายเนื่อง ๆ อยู่
พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่
พิจารณาเห็นจิตในจิตเนื่อง ๆ อยู่
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่
มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม
มีสติ พึงกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกเสียได้.

อานนท์! ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่ามีตนเป็น
ประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรม
เป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ
เป็นอยู่.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่ง
เราก็คดี ใครก็ตามจักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็น
สรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรม
เป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่.

อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา
ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุด.

ตรัสแก่ท่านพระอานนท์ ผู้เศร้าสลดในข่าวการบริณีพพานของท่านพระสารีบุตร
ซึ่งจุณทสามเณรนำมาบอกเล่า ที่พระอารามเชตวันใกล้นครสาวัตถี.

ผู้ไม่หลงเอาสิ่งอื่นมาเป็นแก่น

๐๕

-บาลี ม. ม. ๑๒/๓๗/๑-๓๗/๓/๓๕๑-๓๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! พรหมจรรย์นี้ มิใช่มีลาภ
สักการะและเสียงเยินยอเป็นอันสงส์ พรหมจรรย์นี้
มิใช่มีความถึงพร้อมด้วยศีลเป็นอันสงส์ พรหมจรรย์นี้
มิใช่มีความถึงพร้อมด้วยสมาธิเป็นอันสงส์ พรหมจรรย์นี้
มิใช่มีความถึงพร้อมด้วยญาณทัสสนะเป็นอันสงส์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็เจโตวิมุตติ^๑ ที่ไม่กำเริบอันใด
มีอยู่ พรหมจรรย์นี้มี สิ่งนั้น นั่นแหละเป็นประโยชน์ที่
มุ่งหมาย เป็นแก่นสาร เป็นผลสุดท้ายของพรหมจรรย์แล.

๑. เจโตวิมุตติ คือ การบรรลุลิขิตผลโดยมีน้ำหนักของการทำสมาธิ
มากกว่าการกระทำด้านอื่นๆ.

แบบของการหลุดพ้นยังมีอย่างอื่นอีก เช่น สัทธาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
 เป็นต้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการ
ด้วยแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวค้นหาแก่นไม้ จนถึง
ต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ตัดเอาแก่นถือไปด้วยมั่นใจว่า
‘นี่เป็นแก่นแท้’ ดังนี้. บุรุษมีตาดี เห็นคนนั้นเข้าแล้ว ก็
กล่าวว่า “ผู้เจริญคนนี้ ช่างรู้จักแก่น รู้จักกระพี้ รู้จัก
เปลือกสด รู้จักสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก รู้จักใบอ่อนที่
ปลายกิ่ง. จริสดว่า ผู้เจริญคนนี้ ต้องการแก่นไม้ เสาหา
แก่นไม้ เทียวค้นหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว
ก็ตัดเอาแก่นแท้ถือไปด้วยมั่นใจว่า ‘นี่ เป็นแก่นแท้’ ดังนี้.
สิ่งที่เขาจะต้องทำด้วยแก่นไม้ จักสำเร็จประโยชน์เป็นแท้”
ดังนี้.

จะเกิดในตระกูลสูงหรือต่ำ ก็สามารถทำนิพพานให้แจ้งได้

๐๖

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๒๙-๔๓๗/๓๒๘.

อานนท์! ในกรณีแห่ง อภิสาดิ ๖ นี้ คือ

(๑) คนบางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ

(๒) บางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมขาว

(๓) บางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพาน

อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว

(๔) บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ

(๕) บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมขาว

(๖) บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพาน

อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ
เป็นอย่างใดเล่า?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในตระกูลต่ำ
คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลพวณ ตระกูลจักสาน ตระกูลทำรถ
หรือตระกูลเทหยากเยื่อ ซึ่งเป็นคนยากจน มีข้าวและน้ำน้อย
เป็นอยู่ฝืดเคือง มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก

เขาเป็นผู้มีผิวพรรณทรมาน ไม่น่าดู เตี้ยค่อม ขี้โรค ตาบอด
ง่อย กระจอก มีตัวตะแคงข้าง ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่อง
นุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ เขาก็ยัง ประพฤติกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต ครั้นประพฤติกุศลแล้ว เบื้องหน้าแต่
การตายเพราะการทำลายร่างกาย ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ
วินิบาต นรก. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติต่ำ
ก่อให้เกิดธรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติต่ำ ก่อให้เกิดธรรมขาว
เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในตระกูลต่ำ
คือ ตระกูลจันทาล ตระกูลพราน ... ฯลฯ ... มีอาหาร
และเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก มีผิวพรรณทรมาน ไม่น่าดู
... ฯลฯ ... ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ ... ฯลฯ ... ประทีปโคมไฟ
เขา ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต
ครั้นประพฤติกุศลแล้ว เบื้องหน้าแต่การตายเพราะ
การทำลายร่างกาย ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล
อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติต่ำ ก่อให้เกิดธรรมขาว.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพาน
อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในตระกูลต่ำ
คือ ตระกูลจันทาล ตระกูลพราณ ... ฯลฯ... มีผิวพรรณทรม
ไม่น่าดู เตี้ยค่อม. เขาปลงผมและหนวด ครองผ้าข้อมผาด
ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยเรือน.
เขานั้น ครั้นบวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรณทั้งหลาย อันเป็น
เครื่องเศร้าหมองจิตทำปัญญาให้ถอยกำลังได้แล้ว มีจิต
ตั้งมั่นดีในสติปัฏฐานทั้งสิ้น ยังโพชฌงค์เจ็ดให้เจริญแล้ว
ตามที่เป็นจริง ชื่อว่าย่อมก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรม
ไม่ดำไม่ขาว. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติดำ
ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ
เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในสกุลสูง
คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือ
สกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
มีทองและเงินพอตัว มีอุปกรณ์แห่งทรัพย์พอตัว มีทรัพย์

และข้าวเปลือกพอดตัว เขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยงเกลาแห่งผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ เขา ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ครั้น ประพฤติสุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่การตายเพราะการทำลาย แห่งกาย ย่อมเข้าถึงอภัย ทุกคติ วินิบาต นรก. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมขาว เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในสกุลสูง คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ... ฯลฯ ... มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดตัว มีรูปร่าง ... ฯลฯ ... ร่ำรวย ด้วยข้าวด้วยน้ำ ... ฯลฯ ... ประทีปโคมไฟ เขา ประพฤติ กายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ครั้นประพฤติสุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมี ชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมขาว.

อานนท์! คนชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพานอัน
เป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในสกุลสูง
คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ... ฯลฯ ...
มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอตัว มีรูปร่าง ... ฯลฯ ... ร่ำรวย
ด้วยข้าวด้วยน้ำ ... ฯลฯ ... ประทีปโคมไฟ เขาปลงผมและ
หนวด ครองผ้าอ้อมผาด ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มี
ประโยชน์เกี่ยวข้องกับด้วยเรือน. เขานั้น ครั้นบวชแล้วอย่างนี้
ละนิวรณ์ทั้งห้า อันเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทำปัญญา
ให้ถอยกำลังได้แล้ว มีจิตตั้งมั่นดีในสติปัญญานทั้งสิ้น
ยังโพชนงค์เจ็ดให้เจริญแล้วตามที่เป็นจริง ชื่อว่ายอม
ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว. อย่างนี้แล
อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพาน
อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! เหล่านี้แล อภิชาติ ๖ ชนิด.

รายชื่อแห่งธรรม เป็นที่ตั้งแห่งการขุดเกลา

๐๗

-บาลี ม. ๑๒/๗๕-๗๘/๑๐๔.

จุนทะ! สัลเลชธรรม (ความขุดเกลา) เป็นสิ่ง
เรอทั้งหลายพึงกระทำในธรรมทั้งหลายเหล่านี้ กล่าวคือ

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ เบียดเบียน

เราก็คเป็นผู้ ไม่เบียดเบียน

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่น กระทำปาณาติบาต

เราก็ค เว้นขาดจากปาณาติบาต

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่น กระทำอทินนาทาน

เราก็ค เว้นขาดจากอทินนาทาน

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่น ไม่ประพฤติพรหมจรรย์

เราก็คเป็นผู้ ประพฤติพรหมจรรย์

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่น พุดเท็จ

เราก็ค เว้นขาดจากการพุดเท็จ

ทำสัลเลชะว่า เมื่อผู้อื่น พุดส่อเสียด

เราก็ค เว้นขาดจากการพุดส่อเสียด

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น พุดคำหยาบ
เรารู้จัก เว้นขาดจากการพุดคำหยาบ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น พุดเพื่อเจ้อ
เรารู้จัก เว้นขาดจากการพุดเพื่อเจ้อ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มากด้วยอภิชา
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่มากด้วยอภิชา

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีจิตพยาบาท
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่มีจิตพยาบาท

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจฉาทิฐิ
เรารู้จักเป็นผู้ มีสัมมาทิฐิ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจฉาสังกัปปะ
เรารู้จักเป็นผู้ มีสัมมาสังกัปปะ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจฉาวาจา
เรารู้จักเป็นผู้ มีสัมมาวาจา

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจฉากัมมันตะ
เรารู้จักเป็นผู้ มีสัมมากัมมันตะ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจฉาอาชีวะ
เรารู้จักเป็นผู้ มีสัมมาอาชีวะ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจจาวายามะ

เราจักเป็นผู้ มีสัมมาวายามะ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจจาสติ

เราจักเป็นผู้ มีสัมมาสติ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจจาสมาธิ

เราจักเป็นผู้ มีสัมมาสมาธิ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจจญาณณะ

เราจักเป็นผู้ มีสัมมาญาณณะ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีมิจจวิมุตติ

เราจักเป็นผู้ มีสัมมาวิมุตติ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีถิ่นมิตระกสัมมรุม

เราจักเป็นผู้ ปราศจากถิ่นมิตระ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ฟุ้งซ่าน

เราจักเป็นผู้ ไม่ฟุ้งซ่าน

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่น มีวิจิกจจา

เราจักเป็นผู้ ข้ามพ้นวิจิกจจา

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มักโกรธ

เราจักเป็นผู้ ไม่มักโกรธ

ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ผูกโกรธ
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่ผูกโกรธ
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ลบหลู่คุณ
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่ลบหลู่คุณ
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ แข่งดี
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่แข่งดี
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ริษยา
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่ริษยา
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ตระหนี่
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่ตระหนี่
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ โอ้อวด
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่โอ้อวด
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มีมารยา
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่มีมารยา
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ กระด้าง
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่กระด้าง
ทำสัลเลาะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ดูหมิ่นท่าน
เรารู้จักเป็นผู้ ไม่ดูหมิ่นท่าน

ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ว่ายาก
เรจักเป็นผู้ ว่าง่าย
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มีมิตรชั่ว
เรจักเป็นผู้ มีมิตรดี
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ประมาท
เรจักเป็นผู้ ไม่ประมาท
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ไม่มีศรัทธา
เรจักเป็นผู้ มีศรัทธา
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ไม่มีหิริ
เรจักเป็นผู้ มีหิริ
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ไม่มีโอตตปปะ
เรจักเป็นผู้ มีโอตตปปะ
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มีสุตะน้อย
เรจักเป็นผู้ มีสุตะมาก
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ชี้เกียจ
เรจักเป็นผู้ ปรารภความเพียร
ทำสัลเลखะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มีสติหลงลืม
เรจักเป็นผู้ มีสติตั้งมั่น

ทำสัลดะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ มีปัญญาธรรม

เราจักเป็นผู้ ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ทำสัลดะว่า เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ ลุบลคำด้วยทฤษฎีของตน

เป็นผู้ยึดถืออย่างเหนียวแน่น

และเป็นผู้ยากที่จะสละคืนซึ่งอุปาทาน

เราจักเป็นผู้ ไม่ลุบลคำด้วยทฤษฎีของตน

เป็นผู้ไม่ยึดถืออย่างเหนียวแน่น

และเป็นผู้ง่ายที่จะสละคืนซึ่งอุปาทาน.

ความทุกข์ของเทวดา และมนุษย์ตามธรรมชาติ

๐๘

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๕๗/๒๑๖.

ภิกษุทั้งหลาย ! เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย มีรูปเป็นที่มายินดี ยินดีแล้วในรูป บันเทิงแล้วในรูป ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เพราะความแปรปรวน จางคลาย ดับไปแห่งรูป.

(ในกรณีแห่ง เสียง กลิ่น รส โสณัฐพะ และ ธรรมารมณ์ ก็ตรัสอย่างเดียวกัน).

ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ รู้แจ้งความเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รสอร่อย โทษและอุปายเครื่องสลัดออกแห่งรูป ตามเป็นจริง ไม่มีรูปเป็นที่มายินดี ไม่ยินดีในรูป ไม่บันเทิงในรูป ยังคงอยู่เป็นสุขแม้เพราะความแปรปรวน จางคลาย ดับไปแห่งรูป.

(ในกรณีแห่ง เสียง กลิ่น รส โสณัฐพะ และ ธรรมารมณ์ ก็ตรัสอย่างเดียวกัน).

เป็นทุกข์เพราะติดอยู่ในอายตนะ

๐๙

- ปาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๖๑/๒๑๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เป็นที่
รื่นรมย์ใจ ยินดีแล้วในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
ธรรมารมณ์ บันเทิงด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
ธรรมารมณ์.

ภิกษุทั้งหลาย ! เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เพราะความเปลี่ยนแปลง เสื่อมสลาย
และความดับไปของรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
ธรรมารมณ์.

ความรู้สึก ที่ถึงกับทำให้ออกผนวช

๑๐

-ปาฐิ ม. ม. ๑๒/๓๑๔-๓๑๕/๓๑๖, -ปาฐิ ม. ม. ๑๓/๖๖๙-๖๗๒/๗๓๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในโลกนี้ ครั้งก่อนแต่การตรัสรู้
 เมื่อเรายังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่
 ตนเองมี ความเกิด เป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็ยังมัวหลง
 แสวงหาสิ่งที่มีความเกิด เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง
 ตนเองมี ความแก่ เป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็ยังมัวหลง
 แสวงหาสิ่งที่มีความแก่ เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง
 ตนเองมี ความเจ็บไข้ เป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็ยังมัวหลง
 แสวงหาสิ่งที่มีความเจ็บไข้ เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง
 ตนเองมี ความตาย เป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็ยังมัวหลง
 แสวงหาสิ่งที่มีความตาย เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง
 ตนเองมี ความโศก เป็นธรรมดาอยู่แล้ว ก็ยังมัวหลง
 แสวงหาสิ่งที่มีความโศก เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง
 ตนเองมี ความเศร้าหมอง โดยรอบด้าน เป็นธรรมดา
 อยู่แล้ว ก็ยังมัวหลงแสวงหาสิ่งที่มีความเศร้าหมอง
 โดยรอบด้าน เป็นธรรมดาอยู่นั่นเอง อีก.

ภิกษุทั้งหลาย! กี่อะไรเล่า เป็นสิ่งที่มีความเกิด (เป็นต้น) ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้าน (เป็นที่สุด) เป็นธรรมดา?

ภิกษุทั้งหลาย! บุตรและภรรยา มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. ทาสหญิง ทาสชาย มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. แพะ แกะ มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. ไก่ สุกร มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. ช้าง โค ม้า ลา มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. ทองและเงิน เป็นสิ่งที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา. สิ่งที่มีมนุษย์เข้าไปเทิดทูนเอาไว้ เหล่านี้แลที่ชื่อว่า สิ่งที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา ซึ่งคนในโลกนี้ พากันจมติดอยู่ พากันมัวเมาอยู่ พากันสยบอยู่ ในสิ่งเหล่านี้ จึงทำให้ตนทั้งที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดาอยู่เองแล้ว

ก็ยังมัวหลงแสวงหา สิ่งที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ
ที่มีความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดา อยู่อีก.

ภิกษุทั้งหลาย! ความคิดอันนี้ ได้เกิดขึ้นแก่เรา
ว่า “ทำไมหนอ เราซึ่งมีความเกิด ฯลฯ ความเศร้าหมอง
โดยรอบด้าน เป็นธรรมดาอยู่เองแล้ว จะต้องไปมัวแสวงหา
สิ่งที่มีความเกิด ฯลฯ ความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็น
ธรรมดาอยู่อีก. ไฉนหนอ เราผู้มีความเกิด ฯลฯ ความ
เศร้าหมองโดยรอบด้าน เป็นธรรมดาอยู่เองแล้ว ครั้น
ได้รู้สึกถึงโทษอันต่ำทรามของการมีความเกิด ฯลฯ
ความเศร้าหมองโดยรอบด้านเป็นธรรมดานี้แล้ว เราพึง
แสวงหานิพพาน อันไม่มีความเกิด อันเป็นธรรมที่เกษม
จากเครื่องร้อยรัด ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าเกิด”.

ภิกษุทั้งหลาย! เรานั้นโดยสมัยอื่นอีก ยัง
หนุ่มเที่ยว เกสายังดำจัด บริบูรณ์ด้วยความหนุ่มที่กำลัง
เจริญ ยังอยู่ในปฐมวัย เมื่อมารดาบิดาไม่ปรารภนาด้วย
กำลังพากันร้องไห้ก่อกวนองหน้ำอยู่ เราได้ปลงผมและหนวด
ครองผ้าข้อมผาด ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีเรือนแล้ว.
...การท้าวชะ! ในโลกนี้ ครั้งก่อนแต่การตรัสรู้ เมื่อเรายัง
ไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่ความคิดนี้เกิดมีแก่เราว่า

“พระवास คับแคบ เป็นทางมาแห่งรู้

ส่วน บรรพชา เป็นโอกาสว่าง

ผู้อยู่ครองเรือนจะประพาศพรหมจรรย์ให้
บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียว เหมือนสังข์ที่เขาขัดดีแล้ว
โดยง่ายนั้นไม่ได้.

ถ้าไหนเราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้าข้อมผาด
ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับด้วยเรือน
เถิด” ดังนี้. ...

การทำความเพียรแข่งกับอนาคตภัย | ๑๑

– บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๑๑๗-๑๒๑/๗๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภัยในอนาคตเหล่านี้ มีอยู่ ๕ ประการ ซึ่งภิกษุผู้มองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้น อยู่ตลอดไป เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

ภัยในอนาคต ๕ ประการนั้น คืออะไรบ้างเล่า ?
๕ ประการคือ

(๑) ภิกษุในกรณีนี้พิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้เรายังหนุ่ม ยังเยาว์วัย ยังรุ่นกระนอง มีผมยังดำสนิท ตั้งอยู่ในวัยกำลังเจริญ คือปฐมวัย แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ความแก่จะมาถึงร่างกายนี้ ก็คนแก่ถูกความชราครอบงำแล้วจะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวกเลย และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสงัดซึ่งเป็นป้าชฎ ก็ไม่ทำได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนแต่สิ่งอันไม่เป็นที่ต้องการ ไม่น่าใคร

ไม่น่าชอบใจ (คือความแก่) นั้น จะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว ก็จักอยู่เป็นผาสุก แม้จะแก่เฒ่า” ดังนี้.

(๒) ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุพิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ เรามีอาพาธน้อย มีโรคน้อย มีไฟธาตุให้ความอบอุ่นสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก พอปานกลาง ควรแก่การทำความเพียร แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ความเจ็บไข้ จะมาถึงร่างกายนี้ ก็คนที่เจ็บไข้ถูกพยาธิครอบงำแล้ว จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวกเลย และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสงัดซึ่งเป็นป่าช้า ก็ไม่ทำได้ง่ายๆ เลย. ก่อนแต่สิ่งอันไม่เป็นที่ต้องการ ไม่น่าใคร่ ไม่น่าชอบใจ (คือความเจ็บไข้) นั้น จะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว ก็จักอยู่เป็นผาสุก แม้จะเจ็บไข้” ดังนี้.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุพิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ ข้าวกล้างามดี บิณฑะ (ก้อนข้าว) หาได้ง่าย เป็นการสะดวกที่จะยังชีวิตให้เป็นไป ด้วยความพยายามแสวงหาบิณฑะ แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ภิกษาหายาก ข้าวกล้าง่ายหาย บิณฑะหาได้ยาก ไม่เป็นการสะดวกที่จะยังชีวิตให้เป็นไปด้วยความพยายามแสวงหาบิณฑะ เมื่อภิกษาหายาก ที่ใดภิกษาหาง่าย คนทั้งหลายก็อพยพกันไป ที่นั่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ความอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่คนก็จะมีขึ้น เมื่อมีการคลุกคลีปะปนกันในหมู่คน จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ได้สะดวกเลย และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสงัดซึ่งเป็นป่าชฎ ก็ไม่ทำได้ง่ายๆ เลย. ก่อนแต่สิ่งอันไม่เป็นที่ต้องการ ไม่น่าใคร่ ไม่น่าชอบใจ (คือภิกษาหายาก) นั้น จะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม้ในคราวที่เกิดทุพภิกขภัย” ดังนี้.

(๔) ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุพิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ คนทั้งหลายสมัครสมานขึ้นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน เข้ากันได้จุดตั้งนมผสมกับน้ำ มองแลกันด้วยสายตาแห่งคนที่รักใคร่กัน เป็นอยู่ แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ภิกษุ คือ โจรป่ากำเริบ ชาวชนบทผู้ขึ้นอยู่ในอาณาจักรแตกกระจัดกระจายแยกย้ายกันไป เมื่อมีภิกษุเช่นนี้ ที่ใดปลอดภัย คนทั้งหลายก็อพยพกันไป ที่นั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ความอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่คนก็จะมิขึ้น เมื่อมีการอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่คน จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวกเลย และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสงัดซึ่งเป็นป่าชฎ ก็ไม่ทำได้ง่ายๆ เลย. ก่อนแต่สิ่งอันไม่เป็นที่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือโจรภัย) นั้น จะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม้ในคราวที่เกิดโจรภัย” ดังนี้.

(๕) ภิกษุทั้งหลาย! ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุพิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ สงฆ์สามัคคีปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทสเดียวกัน อยู่เป็นผาสุก แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่สงฆ์แตกกัน เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ได้สะดวกเลย และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสัดซึ่งเป็นป่าช้า ก็ไม่ทำได้ง่ายๆ เลย. ก่อนแต่สิ่งอันไม่เป็นที่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือสงฆ์แตกกัน) นั้น จะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม้ในคราวเมื่อสงฆ์แตกกัน” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! ภัยในอนาคต ๕ ประการ เหล่านี้แล ซึ่งภิกษุผู้มองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

บทอธิษฐานจิตเพื่อทำความเพียร

๑๒

-บาลี ทุก. อ. ๒๐/๖๔/๒๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรายังรู้สึกได้อยู่ซึ่งธรรม
๒ อย่าง คือ ความไม่รู้จักอัมจักพอ (สันโดษ) ในกุศล
ธรรมทั้งหลายและ ความเป็นผู้ไม่ถอยกลับ (อัปปฏิ
วานี) ในการทำความเพียร.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราย่อมตั้งไว้ซึ่งความเพียร
อันไม่ถอยกลับ (ด้วยการตั้งใจ) ว่า

“หนั่ง เอ็น กระตุก จักเหลืออยู่
เนื้อและเลือดในสรีระจักเหือดแห้งไปก็ตามที่
ประโยชน์ใด อันบุคคลจะบรรลุได้ด้วยกำลัง
ด้วยความเพียร ด้วยความบากบั่น ของบุรุษ
ถ้ายังไม่บรรลุประโยชน์นั้นแล้ว
จักหยุดความเพียรเสีย เป็นไม่มี” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! การตรัสรู้เป็นสิ่งที่เราถึงทัບแล้วด้วยความไม่ประมาท อนุตตรโยคักเขมธรรม ก็เป็นสิ่งที่เราถึงทับแล้วด้วยความไม่ประมาท.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าแม่ พวกเธอ พึงตั้งไว้ซึ่งความเพียรอันไม่ถอยกลับ (ด้วยการตั้งใจ) ว่า “หนิง เอ็น กระดูก จักเหลืออยู่ เนื้อและเลือดในสรีระ จักเหือดแห้งไปก็ตามที่ประโยชน์ใดอันบุคคลจะบรรลุได้ด้วยกำลัง ด้วยความเพียร ด้วยความบากบั่น ของบุรุษ ถ้ายังไม่บรรลุประโยชน์นั้นแล้ว จักหยุดความเพียรเสีย เป็นไม่มี” ดังนี้ แล้วไซ้ ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอ ก็จักกระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์ อันไม่มีอะไรอื่นยิ่งกว่า อันเป็นประโยชน์ที่ต้องการของกุลบุตร ผู้ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีเรือนโดยชอบ ได้ต่อกาลไม่นานในทิกฐุธรรม เข้าถึงแล้วแลอยู่ เป็นแน่นอน.

ลำดับการปฏิบัติเพื่อรู้ตาม ซึ่งสังขารธรรม

๑๓

- ปาลี ม. ม. ๑๓/๒๓๓-๒๓๔/๒๓๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราย่อมไม่กล่าวการประสบ
ความพอใจในอรรถัตถผล ด้วยการกระทำอันดับแรกเพียง
อันดับเดียว. ภิกษุทั้งหลาย ! ก็แต่ว่า การประสบความ
พอใจในอรรถัตถผล ย่อมมีได้เพราะการศึกษาโดย
ลำดับ เพราะการกระทำโดยลำดับ เพราะการปฏิบัติ
โดยลำดับ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็การศึกษาความพอใจใน
อรรถัตถผล ย่อมมีได้เพราะการศึกษาโดยลำดับ เพราะ
การกระทำโดยลำดับ เพราะการปฏิบัติโดยลำดับนั้น เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! บุรุษบุคคลในกรณีนี้
เป็นผู้มีศรัทธา เกิดขึ้นแล้ว ย่อม เข้าไปหาผู้ถึงอริยสัจ

(สัปบุรุษ)

เมื่อเข้าไปหา

ย่อม เข้าไปนั่งใกล้

เมื่อเข้าไปนั่งใกล้

ย่อม เจริญโสตลงสดับ

ผู้เจียโลตลงสดับ ย่อม ได้ฟังธรรม

ครั้นฟังแล้ว ย่อม ทรงจำธรรมไว้

ย่อม ใคร่ครวญพิจารณาซึ่งเนื้อความ
แห่งธรรม ทั้งหลายที่ตนทรงจำไว้

เมื่อเขาใคร่ครวญพิจารณา ซึ่งเนื้อความแห่งธรรมนั้นอยู่

ธรรมทั้งหลายย่อมทนต่อการเพ่งพิสูจน์

เมื่อธรรมทนต่อการเพ่งพิสูจน์มีอยู่

ฉันทะ (ความพอใจ) ย่อมเกิด

ผู้เกิดฉันทะแล้ว ย่อม มีอุตสาหะ

ครั้นมีอุตสาหะแล้ว

ย่อม พิจารณาหาความสมดุลงแห่งธรรม

ครั้นพิจารณาหาความสมดุลงแห่งธรรมแล้ว

ย่อม ตั้งตนไว้ในธรรม นั้น

ผู้มีตนส่งไปแล้วในธรรมนั้นอยู่

ย่อม กระทำให้แจ้ง ซึ่งบรมสัจจด้วยกาย ด้วย

ย่อม เห็นแจ้งแทงตลอด ซึ่งบรมสัจจนั้นด้วยปัญญา ด้วย.

หลักเกณฑ์การเลือกสถานที่และ บุคคลที่ควรเสพ และไม่ควรเสพ

๑๔

-บาลี ม. ม. ๑๒/๒๑๑-๒๑๘/๒๓๕-๒๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในกรณีนี้ เข้าไปอาศัย
วนปัตถ์ (ป่าทิพย์) แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ สติที่ยังตั้งขึ้นไม่ได้
ก็ไม่ตั้งขึ้นได้ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น ก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะที่ยัง
ไม่สิ้น ก็ไม่ถึงความสิ้น และอนุตตรโยคักเขมธรรม
ที่ยังไม่บรรลुก็ไม่บรรลุ ทั้งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ
คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร อันบรรพชิตพึงแสวงหามาเพื่อ
เป็นบริขารของชีวิต ก็หามาได้โดยยาก. ภิกษุทั้งหลาย !
ภิกษุนั้น พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ดังนี้แล้ว ไม่ว่าจะ
เป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน พึงหลีกเลี่ยงเสียจากวนปัตถ์นั้น
อย่าอยู่เลย.

ภิกษุทั้งหลาย ! อนึ่งภิกษุในกรณีนี้เข้าไปอาศัย
วนปัตถ์แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ สติที่ยังตั้งขึ้นไม่ได้ก็ไม่ตั้งขึ้นได้
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น ก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้น ก็ไม่ถึงความสิ้น
และอนุตตรโยคักเขมธรรมที่ยังไม่บรรลุ ก็ไม่บรรลุ
แต่ว่า จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

อันบรรพชิตพึงแสวงหาเพื่อเป็นบริวารของชีวิตหามาได้ โดยไม่ยาก. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนั้น พิจารณาเห็นโดย ประจักษ์ดังนี้แล้ว คิดว่า “เราเป็นผู้ออกจากเรือนบวช เพราะเหตุแห่งจีวรก็หามิได้ เพราะเหตุแห่งบิณฑบาตก็หามิได้ เพราะเหตุแห่งเสนาสนะก็หามิได้ เพราะเหตุแห่ง คิลานปัจจัยเภสัชบริขารก็หามิได้” ครั้นพิจารณาเห็น ดังนี้แล้ว ภิกษุนั้น พึงหลีกไปจากวนปัดถ์นั้น อย่าอยู่เลย.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในกรณีนี้ เข้าไปอาศัย วนปัดถ์แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ สติที่ยังตั้งขึ้นไม่ได้ ก็ตั้งขึ้นได้ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น ก็ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้น ก็ถึงความสิ้น และอนุตรโยคักเขมธรรมที่ยังไม่บรรลุ ก็บรรลุ แต่จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร อันบรรพชิตพึงแสวงหาเพื่อเป็นบริวารของชีวิตนั้นหา มาได้โดยยาก. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนั้น พิจารณาเห็น โดยประจักษ์ดังนี้แล้ว คิดว่า “เรามิได้ออกจากเรือนบวช เพราะเหตุแห่งจีวร เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต เพราะเหตุ แห่งเสนาสนะ เพราะเหตุแห่งคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร” ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ภิกษุนั้น พึงอยู่ในวนปัดถ์นั้น อย่าหลีกไปเสียเลย.

ภิกษุทั้งหลาย! อนึ่ง ภิกษุในกรณีนี้เข้าไปอาศัย
วนปตถ์แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่สติที่ยังตั้งขึ้นไม่ได้ก็ตั้งขึ้นได้
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่นอาสวะที่ยังไม่สิ้นก็ถึงความสิ้น
และอนุตรโยคักเขมธรรมที่ยังไม่บรรลु ก็บรรลุ ทั้ง
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร
อันบรรพชิตพึงแสวงหามาเพื่อเป็นบริวารของชีวิตนั้น
ก็หาได้โดยไม่ยาก. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนั้น พิจารณา
เห็นโดยประจักษ์ดังนี้แล้ว พึงอยู่ในวนปตถ์นั้น จนตลอดชีวิต
อย่าหลีกไปเสียเลย.

(ในกรณีแห่งการเลือกหมู่บ้าน นิคม นคร ชนบท
และบุคคล ที่ควรเสพหรือไม่ควรเสพ ก็ได้ตรัสไว้โดยหลักเกณฑ์
อย่างเดียวกัน).

ความเพลินเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์

๑๕

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๔๘๐-๔๘๑/๗๕๕.

ปฺณณะ! รูปที่เห็นด้วยตาก็คือเสียงที่ฟังด้วยหูก็ดี กลิ่น ที่ดมด้วยจมูกก็ดี รส ที่ลิ้มด้วยลิ้นก็ดี โผฏฐัพพะ ที่สัมผัสด้วยกายก็ดี และธรรมารมณ์ ที่รู้แจ้งด้วยใจก็ดี อันเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ ที่ยวนตา ยวนใจให้รัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดย้อมใจ มีอยู่. ภิกษุย่อมผลิตเพลิน ย่อมพร่ำสรรเสริญ ย่อมเมามหมกอยู่ ซึ่งอารมณ์ มีรูป เป็นต้นนั้นไซ้ เมื่อภิกษุนั้น ผลิตเพลิน พร่ำสรรเสริญ เมามหมกอยู่ ซึ่งอารมณ์มีรูป เป็นต้นนั้นอยู่ นันทิ (ความเพลิน) ย่อมบังเกิดขึ้น.

เรากล่าวว่า เพราะความเพลินเป็นสมุทัย (เครื่องก่อขึ้น) จึงเกิดมีทุกข์สมุทัย (ความก่อขึ้นแห่งทุกข์) ดังนี้ แล.

อาการเกิดแห่งทุกข์โดยสังเขป

๑๖

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๔๕/๖๘.

มิชชาละ! รูป ทั้งหลายที่เห็นด้วยตา อันเป็น
รูปที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ เป็นที่ยั่ววนชวน
ให้รัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้ง
แห่งความกำหนดย่อมใจ มีอยู่. ภิกษุยอมเพลิตเพลิน
พร่ำสรรเสริญ สยบมัวเมา ในรูปนั้นไซ้ เมื่อภิกษุนั้น
เพลิตเพลิน พร่ำสรรเสริญ สยบมัวเมา ในรูปนั้นอยู่
นั้นที (ความเพลิน) ย่อมเกิดขึ้น.

มิชชาละ! เรากล่าวว่า “ความเกิดขึ้นแห่งทุกข์
มิได้ เพราะความเกิดขึ้นแห่งนั้นที” ดังนี้.

(ในกรณีแห่ง เสียง ที่ได้ยินด้วยหู กลิ่น ที่ได้ดมด้วยจมูก
รส ที่ได้ลิ้มด้วยลิ้น โผฏฐัพพะ ที่ได้สัมผัสด้วยผิวกาย และธรรมารมณ์
ที่รู้แจ้งด้วยใจ ก็ได้ตรัสไว้โดยทำนองเดียวกันกับในกรณีแห่งรูป
ที่เห็นด้วยตา).

ความดับทุกข์มี เพราะความดับแห่งนันทิ

๑๗

-บาลี อุปปริ. ม. ๑๔/๔๘๑/๗๕๖.

ปุณณะ ! รูปที่เห็นด้วยตาก็คือ เสียงที่ฟังด้วยหู
ก็ตีกลิ้ง ที่ดมด้วยจมูกก็ดี รสที่ลิ้มด้วยลิ้นก็ดี โผฏฐัพพะ
ที่สัมผัสด้วยกายก็ดี และธรรมารมณ์ ที่รู้แจ้งด้วยใจก็ดี
อันเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ เป็นที่ยวนตา
ยวนใจให้รัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็น
ที่ตั้งแห่งความกำหนัด ย่อมใจ มีอยู่. ภิกษุย่อมไม่
เพลิดเพลिन ไม่พรว้าสรรเสริญ ไม่เมาหมก ซึ่งอารมณ์ มี
รูปเป็นต้นนั้น. เมื่อภิกษุไม่เพลิดเพลिन ไม่พรว้าสรรเสริญ
ไม่เมาหมก ซึ่งอารมณ์มีรูป เป็นต้นนั้นอยู่ นันทิ (ความเพลิน)
ย่อมดับไป.

ปุณณะ ! เรากล่าวว่า “ความดับไม่มีเหลือ
แห่งทุกข์มิได้ เพราะความดับไม่เหลือแห่งความเพลิน”
ดังนี้.

ลักษณะแห่งจิตที่หลุดพ้นด้วย การละนันทิ (อีกนัยหนึ่ง)

๑๘

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๘๐/๒๔๘.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอจงกระทำในใจซึ่ง รูป
ทั้งหลาย โดยแยกคาย และเห็นความไม่เที่ยงแห่งรูปทั้งหลาย
ให้เห็นตามที่เป็นจริง. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุ เมื่อกระทำ
ในใจซึ่งรูปทั้งหลายโดยแยกคายอยู่ เห็นความไม่เที่ยงแห่ง
รูปทั้งหลาย ตามที่เป็นจริงอยู่ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป
ทั้งหลาย.

เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ

เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ

เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ

กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ดังนี้.

(ในกรณีแห่ง เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และ
ธรรมารมณ์ ก็มีข้อความที่กล่าวไว้อย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งรูป
ที่กล่าวไว้ข้างบนนี้).

วิธีที่สะดวกสบาย เพื่อการดับของกิเลส

๑๙

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๖๗/๒๓๒., -บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๖๗/๒๓๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงปฏิบัติที่เป็นที่สบาย
แก่การบรรลุนิพพาน แก่พวกเธอ. พวกเธอจงฟัง จงทำ
ในใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ปฏิบัติที่เป็นที่สบายแก่การ
บรรลุนิพพานนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในกรณีนี้
ย่อมนเห็นซึ่ง จักขุว่า ไม่เที่ยง
ย่อมนเห็นซึ่ง รูปทั้งหลายว่า ไม่เที่ยง
ย่อมนเห็นซึ่ง จักขุวิญญาณว่า ไม่เที่ยง
ย่อมนเห็นซึ่ง จักขุสัมผัสว่า ไม่เที่ยง
ย่อมนเห็นซึ่ง เวทนา อันเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเป็น
อทุกข์ผสมสุข ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยว่า ไม่เที่ยง.

(ในกรณีแห่ง โสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ และ มนะ ก็ได้
ตรัสต่อไปด้วยข้อความอย่างเดียวกัน ทุกตัวอักษร ต่างกันแต่ชื่อ
เท่านั้น).

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่แล คือปฏิบัติที่เป็นที่สบาย
แก่การบรรลุนิพพาน นั้น.

(อีก ๒ นัย ได้ตรัสโดยใช้คำว่าทุกขังและคำว่าอนัตตา
แทนคำว่าไม่เที่ยง ส่วนตัวอักษรอื่นๆ นั้นเหมือนเดิมทุกประการ).

(อีกนัยหนึ่ง)

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงปฏิบัติที่เป็นที่สบาย
แก่การบรรลุนิพพาน แก่เธอทั้งหลาย. พวกเธอจงฟัง
จงทำในใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ปฏิบัติที่เป็นที่สบายแก่การ
บรรลุนิพพานนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอจะสำคัญความข้อนี้อะไร
อย่างไร ?

จักขุ เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?

“ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า !”.

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

“เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า!”.

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์มีความแปรปรวนไปเป็น
ธรรมดา ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า “นั่นของเรา
(เอตัม มม) นั่นเป็นเรา (เอโสหสมิ) นั่นเป็นอัตตาของเรา
(เอโส เม อตฺตา)” ดังนี้ ?

“ไม่ควรตามเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า!”.

(ต่อไปได้ตรัสถามและภิกษุทูลตอบ เกี่ยวกับ รูป ...
จักขุวิญญาณ ... จักขุสัมผัส ... จักขุสัมผัสสชาเวทนา ซึ่งมี
ข้อความอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งจักขุนี้ทุกประการ ต่างกัน
แต่ชื่อเท่านั้น).

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวกผู้มีการสดับ เมื่อเห็น
อยู่อย่างนี้

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุวิญญาณ

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุสัมผัส

ยอมเปื้อน่ายแม่ในเวทนา
อันเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเป็นทุกข์มสุข
ที่เกิดเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
เมื่อเปื้อน่าย ย่อม คลายกำหนด
เพราะคลายกำหนด ย่อม หลุดพ้น
เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อม มีญาณหยั่งรู้ ว่าหลุดพ้นแล้ว.
อริยสาวกนั้น ย่อม รู้ชัด ว่า
“ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว
กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก”.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่แล คือปฏิบัติที่เป็นที่สบาย
แก่การบรรลุนิพพาน นั้น.

(ในกรณีแห่งอายตนิภรรณหมวดโสตะ มานะ ชิวหา
กายะ และ มนะ ก็ได้ตรัสต่อไปอีก โดยนัยอย่างเดียวกันกับในกรณี
แห่งอายตนิภรรณหมวดจักขุนี้).

ทิ้งเสียนั่นแหละ กลับจะเป็นประโยชน์

๒๐

- ปาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๖๑/๒๑๙.

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งใด ไม่ใช่ของเธอ สิ่งนั้น
เธอจงละมันเสีย สิ่งนั้น อันเธอละเสียแล้ว จักเป็นไป
เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เธอ.

ภิกษุทั้งหลาย! อะไรเล่า ที่ไม่ใช่ของเธอ ?

ภิกษุทั้งหลาย! จักขุ ไม่ใช่ของเธอ เธอจงละ
มันเสีย จักขุนั้น อันเธอละเสียแล้ว จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์และความสุขแก่เธอ

(ในกรณีแห่ง โสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ และ มโน
ก็ได้ตรัสต่อไปด้วยข้อความอย่างเดียวกัน).

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือน อะไรๆ ใน
แคว้นนี้ ที่เป็นหญ้า เป็นไม้ เป็นกิ่งไม้ เป็นใบไม้ ที่คนเขา
ขนไปทิ้ง หรือ เผาเสีย หรือทำตามปัจจัย พวกเธอรู้สึก
อย่างนี้บ้างหรือไม่ว่า คนเขาขนเราไป หรือเผาเรา หรือ
ทำแก่เราตามปัจจัยของเขา ?

“ไม่รู้รู้สึกอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า !”.

เพราะเหตุไรเล่า ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! เพราะเหตุว่าความรู้สึกว่าตัว
ตน (อตฺตา) ของตน (อตฺตนิยา) ของข้าพระองค์ไม่มีในสิ่งเหล่านี้
นั้น พระเจ้าข้า !”.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันใดก็ฉันนั้น จักขุ...โสตะ...
ฆานะ...ชีวหา...กายะ...มโน ไม่ใช่ของเธอ เธอจะ
มันเสีย สิ่งเหล่านั้น อันเธอเสียแล้ว จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์และความสุขแก่เธอ แล.

อาการเกิดดับแห่งเวทนา

๒๑

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๒๖๖-๒๖๗/๓๘๙-๓๙๐.

ภิกษุทั้งหลาย! เวทนา ๓ อย่างเหล่านี้ เกิดมาจากผัสสะ มีผัสสะเป็นมูล มีผัสสะเป็นเหตุ มีผัสสะเป็นปัจจัย.

๓ อย่างเหล่าไหนเล่า? ๓ อย่างคือ
สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะ อาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา สุขเวณาย่อมเกิดขึ้น เพราะ ความดับแห่งผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา นั้น สุขเวทนา อันเกิดขึ้นเป็นเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้น ย่อมดับไป ย่อมระงับไป.

(ในกรณีแห่ง ทุกขเวทนา และ อทุกขมสุขเวทนา ก็ได้ตรัสไว้ด้วยถ้อยคำมีนัยอย่างเดียวกัน).

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือน เมื่อไม้สีไฟ
สองอันสีกัน ก็เกิดความร้อนและเกิดไฟ เมื่อไม้สีไฟ
สองอันแยกกัน ความร้อนก็ดับไปสงบไป.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฉันใดก็ฉันนั้น เวทนาทั้งสามนี้
ซึ่งเกิดจากผัสสะ มีผัสสะเป็นมูล มีผัสสะเป็นเหตุ มีผัสสะ
เป็นปัจจัย อาศัยผัสสะแล้วย่อมเกิดขึ้น ย่อมดับไปเพราะ
ผัสสะดับ ดังนี้แล.

ลักษณะหนทางแห่งความหมดจด

๒๒

- บาลี ฐ. ๗. ๒๔/๕๑-๕๓/๓๐.

ทางมีองค์แปด

เป็นทางอันประเสริฐกว่าทางทั้งหลาย.

บทแห่งอริยสัจสี่ ประเสริฐกว่าบททั้งหลาย.

วิราคะธรรม ประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย.

ผู้มีพุทธจักขุ ประเสริฐกว่าสัตว์สองเท้าทั้งหลาย.

นี่แหละ ทางเพื่อความหมดจดแห่งทัสสนะ ทางอื่นมิได้มี.

เธอทั้งหลาย จงเดินตามทางนั้น

อันเป็นที่หลงแห่งมาร

เธอทั้งหลาย เดินตามทางนั้นแล้ว

จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ทาง เราบอกแล้วแก่เธอทั้งหลาย

เพื่อการรู้จักการถอนซึ่งลูกศร

ความเพียรเป็นกิจ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ

ตถาคตทั้งหลายเป็นเพียงผู้บอก

ผู้มุ่งปฏิบัติแล้ว ย่อมพ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร.

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า
“สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง”
เมื่อนั้น เขาย่อมเบื่อหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์
นั้นแหละ เป็นทางแห่งความหมดจด.

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า
“สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์”
เมื่อนั้น เขาย่อมเบื่อหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์
นั้นแหละ เป็นทางแห่งความหมดจด.

เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า
“ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา”
เมื่อนั้น เขาย่อมเบื่อหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์
นั้นแหละ เป็นทางแห่งความหมดจด.

ขยายความแห่งอริยมรรคมีองค์แปด | ๒๓

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๓๔๓-๓๔๕/๒๙๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! กิอริยสังคคือหนทางเป็นเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกขนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? คือหนทางอันประกอบด้วยองค์แปด อันประเสริฐนี้เอง องค์แปดคือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ อาชีวะชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกรชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความเห็นชอบ เป็นอย่างไร ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ความรู้ใน ทุกข ความรู้ใน เหตุ ให้เกิดทุกข ความรู้ใน ความดับไม่เหลือแห่งทุกข ความรู้ใน หนทางเป็นเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข อันใด นี้เราเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความดำริชอบ เป็นอย่างไร ?

ภิกษุทั้งหลาย ! การละทิ้งความคิดในทางกาม การละทิ้งความคิดใน ทางพยาบาท การละทิ้งความคิดใน ทางเบียดเบียน นี้เราเรียกว่า สัมมาสังกัปปะ.

ภิกษุทั้งหลาย! วาจาชอบ เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! การเว้นจากการพูดเท็จ การเว้นจากการพูดยู่ให้แตกกัน การเว้นจากการพูดหยาบ การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ นี้เราเรียกว่า สัมมาวาจา.

ภิกษุทั้งหลาย! การงานชอบ เป็นอย่างไร?

ภิกษุทั้งหลาย! การเว้นจากการฆ่าสัตว์ การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การเว้นจากการประพฤตินิโคตติในกามทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า สัมมากัมมันตะ.

ภิกษุทั้งหลาย! อาชีวะชอบ เป็นอย่างไร?

ภิกษุทั้งหลาย! อริยสาวกในศาสนา นี้ ละมิจฉาชีพเสีย สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยสัมมาชีพ นี้เราเรียกว่า สัมมาอาชีวะ.

ภิกษุทั้งหลาย! ความเพียรชอบ เป็นอย่างไร?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในศาสนา นี้ ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความไม่บังเกิดขึ้นแห่งอกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก ที่ยังไม่ได้บังเกิด

ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร
ย่อมประกอบจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อการละเสียซึ่งอกุศลธรรม
ทั้งหลายอันเป็นบาป ที่บังเกิดขึ้นแล้ว ย่อมปลุกความพอใจ
ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประกอบจิต
ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อการบังเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย
ที่ยังไม่ได้บังเกิด ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม
ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประกอบจิต ย่อมตั้งจิตไว้
เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลือน ความงอกงามยิ่งขึ้น
ความไพบุลย์ ความเจริญ ความเต็มรอบแห่งกุศลธรรม
ทั้งหลาย ที่บังเกิดขึ้นแล้ว นี้เราเรียกว่า สัมมาวายามะ.

ภิกษุทั้งหลาย! ความระลึกชอบ เป็นอย่างไร?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในศาสนานี้ เป็นผู้มียกติ
พิจารณา เห็นภายในกาย อยู่ มีความเพียรเครื่องเผาบาป
มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและความ
ไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เป็นผู้มียกติพิจารณาเห็นเวทนา
ในเวทนาทั้งหลาย อยู่ มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความ
รู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและความไม่พอใจ
ในโลกออกเสียได้ เป็นผู้มียกติพิจารณา เห็นจิตในจิต อยู่

มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เป็นผู้มีปกติพิจารณา เห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย อยู่ มีความเพียรเครื่องเผาบาป มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ นี่เราเรียกว่า สัมมาสติ.

ภิกษุทั้งหลาย! ความตั้งใจนั้นชอบ เป็นอย่างไร?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในศาสนานี้ เพราะสังัดจากกามทั้งหลาย เพราะสังัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเข้าถึง ฌานที่หนึ่ง อันมีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุข อันเกิดแต่วิเวก แล้วแลอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์รำบลง เธอเข้าถึง ฌานที่สอง อันเป็นเครื่องผ่อนใสแห่งใจในภายในให้สมาธิ เป็นธรรมอันเอกผุดขึ้นไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์มีแต่ปีติและสุข อันเกิดแต่สมาธิแล้วแลอยู่ เพราะปีติจางหายไป เธอเป็นผู้เพ่งเฉยอยู่ได้ มีสติ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม และได้เสวยสุขด้วยกาย ย่อมเข้าถึง ฌานที่สาม อันเป็นฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายกล่าวสรรเสริญผู้ได้บรรลุว่า “เป็นผู้เฉยอยู่ได้ มีสติ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม” แล้วแลอยู่.

เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ และเพราะความดับหายแห่ง
โสมนัสและโทมนัสในกาลก่อน เธอย่อมเข้าถึง ฌานที่สี่
อันไม่ทุกข์และไม่สุข มีแต่สติอันบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา
แล้วแลอยู่ นี่เราเรียกว่า สัมมาสมาธิ.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่เราเรียกว่า อริยสัจคือหนทาง
เป็นเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์.

สมาธิทุกชั้นตอนใช้เป็นบาทฐาน ในการเข้าวิมุตติได้ทั้งหมด

๒๔

-บาลี นวก. ย. ๒๓/๔๓๘-๔๔๔/๒๔๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวความสิ้นอาสวะ

เพราะอาศัยปฐมฌานบ้าง

เพราะอาศัยทุติยฌานบ้าง

เพราะอาศัยตติยฌานบ้าง

เพราะอาศัยจตุตถฌานบ้าง

เพราะอาศัยอากาสนัญญายตนะบ้าง

เพราะอาศัยวิญญาณัญญาตยนะบ้าง

เพราะอาศัยอาภิญญัญญาตนะบ้าง

เพราะอาศัยเนวสัณญานาสัณญายตนะบ้าง

เพราะอาศัยสัณญาเวทยิตนิโรธบ้าง.

ภิกษุทั้งหลาย ! คำที่เรากล่าวแล้วว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวความสิ้นอาสวะเพราะ
อาศัยปฐมฌานบ้าง” ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ในกรณีนี้ ภิกษุสงฆ์จากกาม
สังตจากอกุศลธรรม เข้าถึงปฐมฌาน อันมีวิตกวิจารณ์
มีปิติและสุขอันเกิดจากวิเวก แล้วแลอยู่. ในปฐมฌานนั้น
มีธรรมคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เธอเห็น
ตามเห็นซึ่งธรรมเหล่านั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง
โดยความเป็นทุกข์ เป็นโรค เป็นหวั่นไหว เป็นลูกศร เป็น
ความยากลำบาก เป็นอาพาธ เป็นดังผู้อื่น เป็นของ
แตกสลาย เป็นของว่าง เป็นของไม่ใช่ตน. เธอดำรงจิต
ด้วยธรรมเหล่านั้น แล้วจึงน้อมจิตไปสู่สมตธาตุด้วยการ
กำหนดว่า “นั่นสงบระจับ นั่นประณีต นั่นคือธรรมชาติ
เป็นที่สงบระจับแห่งสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดคืนซึ่งอุปัทพ์ทั้งปวง
เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นความจางคลาย เป็นความดับ
เป็นนิพพาน” ดังนี้. เธอดำรงอยู่ในวิปัสสนาญาณ มี
ปฐมฌานเป็นบาทนั้น ย่อมถึง ความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ถ้าไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ก็เป็น โอปปาทิกะ
อนาคามีผู้ปรินิพพานในภพนั้น มีการไม่เวียนกลับจาก

โลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์มี
ในเบื้องต่ำทำประการ และเพราะอำนาจแห่ง อัมมระ
อัมมณันทิ นั้น ๆ นั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนนายขมังธนู
หรือลูกมือของเขา ประกอบการฝึกอยู่กะรูปหุ่นคนที่
ทำด้วยหญ้าบ้าง กะรูปหุ่นดินบ้าง สมัยต่อมา เขาก็เป็น
นายขมังธนูผู้ยิ่งไกล ยิ่งเร็ว ทำลายหมู่พลอันใหญ่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฉันใดก็ฉันนั้น ที่ภิกษุสงฆ์จากคาม
สังกัดจากอกุศลธรรม เข้าถึงปฐมฌาน อันมีวิตกวิจารณ์ปิติและ
สุขอันเกิดจากวิเวก แล้วแลอยู่ ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย !
ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวความสิ้น
อาสวะ เพราะอาศัยปฐมฌานบ้าง” ดังนั้น เราอาศัย
ความข้อนี้กล่าวแล้ว.

(ในกรณีแห่งการสิ้นอาสวะ เพราะอาศัย ทุตติยฌานบ้าง
เพราะอาศัย ตุตติยฌานบ้าง เพราะอาศัย จตุตถฌานบ้าง ก็มี
คำอธิบายที่ตรัสไว้โดยท่านเองเดียวกันกับในกรณีแห่งปฐมฌาน
ข้างบนนี้ทุกตัวอักษรทั้งในส่วนอุปไมยและส่วนอุปมา ผิดกันแต่
ชื่อแห่งฌานเท่านั้น).

ภิกษุทั้งหลาย! คำที่เรากล่าวแล้วว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวความสิ้นอาสวะ เพราะอาศัยอากาสนัญจายตนะบ้าง” ดังนี้ นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้ ภิกษุเพราะกำวลังรูปสัญญาเสียได้โดยประการทั้งปวงเพราะความดับไปแห่งปฏิมสัญญา เพราะการไม่ทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญา จึงเข้าถึงอากาสนัญจายตนะ อันมีการทำในใจว่า “อากาศไม่มีที่สุด” ดังนี้ แล้วแลอยู่. ในอากาสนัญจายตนะนั้น มีธรรมคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (ที่กำลังทำหน้ำที่อยู่)^๑ เธอเห็นซึ่งธรรมเหล่านั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ เป็นโรค เป็นหวั่นเป็นลูกศร เป็นความยากลำบาก เป็นอาพาธ เป็นดังผู้อื่น เป็นของแตกสลาย เป็นของว่าง เป็นของไม่ใช่ตน. เธอดำรงจิตด้วยธรรม (คือขันธเพียงสี่) เหล่านั้น แล้วจึงน้อมจิตไปสู่่อมตธาตุด้วยการกำหนดว่า “นั่นสงบระจับ นั่นประณีต นั่นคือธรรมชาติ เป็นที่สงบระจับแห่งสังขาร

๑. ผู้ศึกษาพึงสังเกตให้เห็นว่า ตั้งแต่ ฌาณ ๑-๔ มีขันธครบห้าส่วนใน อากาสนัญจายตนะ ถึง อากิญจัญญายตนะนั้น มีขันธเพียงสี่ คือ ขาดรูปขันธไป.

ทั้งปวง เป็นที่สลัดคืนซึ่งอุปธิทั้งปวง เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นความจางคลาย เป็นความดับ เป็นนิพพาน” ดังนี้. เธอดำรงอยู่ในวิปัสสนาญาณ มีอากาสนัญจายตะเป็นบาทนั้น ย่อมถึง ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ถ้าไม่ถึง ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ก็เป็น โอปปาติกะ อนาคามีผู้ปรินิพพานในภพนั้น มีการไม่เวียนกลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์ มีในเบื้องต่ำ ทำประการ และเพราะอำนาจแห่ง อัมมราคะ อัมมन्नทินัน ๆ นั่นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนนายขมังธนู หรือลูกมือของเขา ประกอบการฝึกอยู่กะรูปหุ่นคนที่ ทำด้วยหญ้าบ้าง กะรูปหุ่นดินบ้าง สมัยต่อมา เขาก็เป็นนายขมังธนูผู้ยิ่งไกล ยิ่งเร็ว ทำลายหมู่พลอันใหญ่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฉันใดก็ฉันนั้น ที่ภิกษุเพราะ ก้าวล่วงซึ่งรูปสัญญาเสียได้ โดยประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่งปฏิสัญญา เพราะการไม่ทำไว้ในใจซึ่ง นานัตตสัญญา จึงเข้าถึงอากาสนัญจายตะ อันมีการทำในใจว่า “อากาศไม่มีที่สุด” ดังนี้ แล้วแลอยู่. ภิกษุทั้งหลาย !

ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวความสิ้น
อาสวะ เพราะอาศัยอาภาสานัญญาตนะบ้าง” ดังนั้น
เราอาศัยความข้อนี้อีกแล้ว.

(ในกรณีแห่งการสิ้นอาสวะเพราะอาศัยวิญญาณัญญาตนะ
บ้าง เพราะอาศัย อาภิกขัญญาตนะบ้าง ก็มีคำอธิบายที่ตรัสไว้
โดยทำนองเดียวกันกับในกรณีแห่งอาภาสานัญญาตนะข้างบนนี้
ทุกตัวอักษรทั้งในส่วนอุปไมยและส่วนอุปมา ผิดกันแต่ชื่อแห่ง
สมาบัติเท่านั้น).

ภิกษุทั้งหลาย! ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้แล เป็น
อันกล่าวได้ว่าสัญญาสมาบัติมีประมาณเท่าใด อัญญาปฏิเวธ
(การแทงตลอดอรรถเหตุผล) ก็มีประมาณเท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนว่า อายตนะอีก ๒ ประการ
กล่าวคือ เนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ และ
สัญญาเวทยิตนิโรธ ซึ่งอาศัยสัญญาสมาบัติ เหล่านั้น
นั้นเรากล่าวว่ เป็นสิ่งที่ฌายีภิกษุผู้ฉลาดในการเข้า
สมาบัติ ฉลาดในการออกจากสมาบัติ จะพึงเข้าสมาบัติ
ออกจากสมาบัติ แล้วกล่าวว่เป็นอะไรได้เองโดยชอบ
ดังนี้.

อริยสัจสี่โดยสังเขป

(ทรงแสดงด้วยความยืดยาดในชั้นที่ ๕)

๒๕

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๕๓๔-๕/๑๖๗๘-๑๖๘๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความจริงอันประเสริฐมีสี่อย่าง
เหล่านี้ สี่อย่างเหล่านี้ไหนเล่า ? สี่อย่าง คือ

ความจริงอันประเสริฐ คือ ทุกข์

ความจริงอันประเสริฐ คือ เหตุให้เกิดทุกข์

ความจริงอันประเสริฐ คือ ความดับไม่เหลือของทุกข์

และความจริงอันประเสริฐ คือ ทางดำเนินให้ถึง
ความดับไม่เหลือของทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความจริงอันประเสริฐคือทุกข์
เป็นอย่างใดเล่า ? คำตอบ คือ ชั้นอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความยึดมั่นถือมั่นห้าอย่าง.

ห้าอย่างนั้นอะไรเล่า ? ห้าอย่าง คือ ชั้นอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความยึดมั่นถือมั่น ได้แก่

รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ.

ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า ความจริง
อันประเสริฐ คือ ทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความจริงอันประเสริฐคือเหตุ
ให้เกิดทุกข์ เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ ตัณหาอันใดนี่ที่เป็นเครื่องนำให้มีการเกิดอีก
อันประกอบด้วยความกำหนัด เพราะอำนาจความเพลิน
มักทำให้เพลินเพลินยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ ตัณหาในกาม
ตัณหาในความมีความเป็น ตัณหาในความไม่มีไม่เป็น.

ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า ความจริง
อันประเสริฐ คือ เหตุให้เกิดทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความจริงอันประเสริฐคือ
ความดับไม่เหลือของทุกข์ เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ ความดับสนิทเพราะความจางคลายดับไปโดย
ไม่เหลือของตัณหา นั้น ความสละลงเสีย ความสลัดทิ้งไป
ความปล่อยวาง ความไม่อาลัยถึงซึ่งตัณหา นั้นเอง อันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า ความจริง
อันประเสริฐ คือ ความดับไม่เหลือของทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความจริงอันประเสริฐคือ
ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ หนทางอันประเสริฐประกอบด้วยองค์ ๘
นั่นเอง ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือความเห็นชอบ ความดำริชอบ
การพูดจาชอบ การทำงานชอบ การเลี้ยงชีวิตชอบ
ความ پاکเพียรชอบ ความระลึกรู้ชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ.

ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า ความจริง
อันประเสริฐ คือ ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือ
ของทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แลคือความจริงอันประเสริฐสืออย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุนั้นในกรณีนี้
พวกเธอพึงทำความเพียรเพื่อให้รู้ตามเป็นจริงว่า

“นี่เป็นทุกข์

นี่เป็นเหตุให้เกิดขึ้นของทุกข์

นี่เป็นความดับไม่เหลือของทุกข์

นี่เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของ
ทุกข์” ดังนี้เถิด.

อริยสัจ-ปัจจุสมุปบาท

๒๖

-บาลี ตีก. อ. ๒๐/๒๒๒-๒๒๘/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ทุกขอริยสัจ เป็นอย่างไรเล่า ?

แม้ความเกิด ก็เป็นทุกข์

แม้ความแก่ ก็เป็นทุกข์

แม้ความตาย ก็เป็นทุกข์

แม้โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย ก็เป็นทุกข์

การประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์

ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก เป็นทุกข์

ปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์

กล่าวโดยย่อ ปัญจอุปาทานักขันธทั้งหลาย เป็นทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า ทุกขอริยสัจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ทุกขสมุทยอริยสัจ
เป็นอย่างไรเล่า ?

เพราะมีวิชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย

เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ

เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป

เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ

เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ

เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา

เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา

เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน

เพราะมีอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ

เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

เพราะมีชาติเป็นปัจจัย

ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย

จึงเกิดขึ้นครบถ้วน

ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี

ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า ทุกขสมุทยอริยสัจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ทุกขนิโรธอริยสัง
เป็นอย่างไรเล่า?

เพราะความจางคลายดับไปโดย

ไม่เหลือแห่งวิชานั่นนั่นเทียว จึงมีความดับแห่งสังขาร

เพราะมีความดับแห่งสังขาร จึงมีความดับแห่งวิญญาน

เพราะมีความดับแห่งวิญญาน จึงมีความดับแห่งนามรูป

เพราะมีความดับแห่งนามรูป จึงมีความดับแห่งสฬายตนะ

เพราะมีความดับแห่งสฬายตนะ จึงมีความดับแห่งผัสสะ

เพราะมีความดับแห่งผัสสะ จึงมีความดับแห่งเวทนา

เพราะมีความดับแห่งเวทนา จึงมีความดับแห่งตัณหา

เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปาทาน

เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน จึงมีความดับแห่งภพ

เพราะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ

เพราะมีความดับแห่งชาติ นั่นแล

ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย
จึงดับสิ้น

ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า ทุกขนิโรธอริยสัง.

ภิกษุทั้งหลาย ! ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ
เป็นอย่างไรเล่า ? มรรคอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์
๘ ประการนี้นั่นเอง กล่าวคือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ธรรมอันเราแสดงแล้วว่า
“เหล่านี้ คืออริยสัจทั้งหลาย ๔ ประการ” ดังนี้ เป็นธรรม
อันสมณพราหมณ์ผู้รู้ทั้งหลายข่มขี้ไม่ได้ ทำให้เศร้าหมอง
ไม่ได้ ตีเตียนไม่ได้ คัดง้างไม่ได้ ดังนี้ อันใด อันเรากล่าวแล้ว
ข้อนั้น เรากล่าว หมายถึงข้อความนี้ ดังนี้ แล.

ความเป็นโสดาบัน

ประเสริฐกว่าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

๒๗

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๔๒๘-๔๒๙/๑๔๑๑-๑๔๑๓.

ภิกษุทั้งหลาย! แม้พระเจ้าจักรพรรดิ ได้ครองความเป็นใหญ่ยิ่งแห่งทวีปทั้งสี่ เบื้องหน้าจากการตาย เพราะร่างกายแตกดับ อาจได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เป็นสหายอยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ ถูกแวดล้อมอยู่ด้วยหมู่นางอัปสรในสวนนันทวัน ท้าวเธอเป็นผู้เอิบอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้งห้าอันเป็นของทิพย์อย่างนี้ก็ตาม แต่กระนั้น ท้าวเธอก็ยัง รอดพ้นไปไม่ได้จากนรก จากกำเนิดเดรัจฉาน จากวิสัยแห่งเปรต และจากอบาย ทุกคติ วินิบาต.

ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ แม้เป็นผู้ยังอัตตภาพให้พอเป็นไปด้วยคำข้าวที่ได้มาจากบิณฑบาตด้วยป्लीแข้งของตนเอง พ้นกายด้วยการนุ่งห่มผ้าปอนๆ ไม่มีชาย หากแต่ว่าเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยธรรม ๔ ประการ เธอก็ยังสามารถรอดพ้นเสียได้ จากนรก จากกำเนิดเดรัจฉาน จากวิสัยแห่งเปรต และจากอบาย ทุกคติ วินิบาต.

ภิกษุทั้งหลาย ! ธรรม ๔ ประการนั้นเป็นไหน ?

๔ ประการ คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใส

อันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว ในองค์พระพุทเจ้า...

ในองค์พระธรรม...

ในองค์พระสงฆ์...

เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยศีลทั้งหลาย ชนิดเป็นที่พอใจของเหล่าอริยเจ้า ฯลฯ ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ระหว่างการได้ทวีปทั้งสี่ กับ
การได้ธรรม ๔ ประการนี้นั้น การได้ทวีปทั้งสี่มีค่าไม่ถึง
เสี้ยวที่สิบหก ของการได้ธรรม ๔ ประการนี้ เลย.

คุณสมบัติของโสดาบัน

๒๘

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๘๒-๘๓/๑๕๑-๑๕๕.

คหบดี! ในกาลใด ภัยเวรห้าประการ อัน
อริยสาวกทำให้สงบราบังได้แล้ว อริยสาวกประกอบ
พร้อมแล้วด้วยโสดาปัตติยังคะสี่ อริยญายธรรมเป็น
ธรรมที่อริยสาวกเห็นแล้วด้วยดี แทงตลอดแล้วด้วย
ดี ด้วยปัญญา

ในกาลนั้น อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่ก็พยากรณ์
ตนด้วยตน นั้นแหละ ว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิด
เดรัจฉานสิ้นแล้ว มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ
วินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส (แห่งนิพพาน)
มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อนิพพาน
มีการตรัสรู้พร้อมเป็นเบื้องหน้า” ดังนี้.

คหบดี! ภัยเวร ๕ ประการ เหล่าไหนเล่า
อันอริยสาวกทำให้สงบราบังได้แล้ว ?

(๑) คหบดี! บุคคลผู้ ฆ่าสัตว์อยู่เป็นปกติ ย่อมประสบภัยเวรใดในทิฏฐธรรม (ปัจจุบัน) บ้าง ย่อมประสบภัยเวรใดในสัมปรายิก (ในเวลาถัดมา) บ้าง ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย ภัยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากปาณาติบาต ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

(๒) คหบดี! บุคคลผู้ ถู้อาณัติของที่เขา ไม่ได้ให้อยู่เป็นปกติ ย่อมประสบภัยเวรใดในทิฏฐธรรม บ้าง ย่อมประสบภัยเวรใดในสัมปรายิกบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง เพราะอทินนาทานเป็นปัจจัย ภัยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากอทินนาทาน ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

(๓) คหบดี! บุคคลผู้ ประพฤติผิดในกามทั้งหลายอยู่เป็นปกติ ย่อมประสบภัยเวรใดในทิฏฐธรรม บ้าง ย่อมประสบภัยเวรใดในสัมปรายิกบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง เพราะกาเมสุมิฉณาจารเป็นปัจจัย ภัยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากกาเมสุมิฉณาจาร ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

(๔) คหบดี! บุคคลผู้ กล่าวคำเท็จอยู่เป็นปกติ
ย่อมประสบภัยเวรใดในทิฏฐธรรมบ้าง ย่อมประสบภัยเวรใด
ในสัมปรายิกบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง
เพราะมุสาวาทเป็นปัจจัย ภัยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้
เว้นขาดแล้วจากมุสาวาท ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

(๕) คหบดี! บุคคลผู้ ตี๋มสุราและเมรัยเป็น
ที่ตั้งของความประมาทอยู่เป็นปกติ ย่อมประสบภัยเวรใด
ในทิฏฐธรรมบ้าง ย่อมประสบภัยเวรใดในสัมปรายิกบ้าง
ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง เพราะสุราเมรัยปานะ
เป็นปัจจัย ภัยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้ว
จากสุราเมรัยปานะ ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

คหบดี! ภัยเวร ๕ ประการเหล่านี้แล อันอริยสาวก
ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

....

คหบดี! อริยสาวก เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว
ด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔ ประการ เหล่าไหนเล่า ?

(๑) คหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว ในพระพุทเจ้า (พุทธอเวจฺจปสาท) ว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถฝึกคนที่เหมาะสมได้ อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” ดังนี้.

(๒) คหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว ในพระธรรม (ธัมมอเวจฺจปสาท) ว่า “พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวแก่ผู้อื่นว่าท่านจงมาดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน” ดังนี้.

(๓) คหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว ในพระสงฆ์ (สังฆเวจจาปปสาท) ว่า “สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ คู่แห่งบุรุษสี่คู่ นับเรียงตัวได้แปดบุรุษ นั้นแหละคือ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ เป็นสงฆ์ควรรับทักษิณาทาน เป็นสงฆ์ที่บุคคลทั่วไป จะพึงทำอัญชลี เป็นสงฆ์ที่เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า” ดังนี้.

(๔) คหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยศีลทั้งหลายในลักษณะเป็นที่พอใจ ของพระอริยเจ้า (อริยกันตศีล) เป็นศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นศีลที่เป็นไทจากตัณหา วิญญูชน สรรเสริญ ไม่ถูกทักขณิลูปคลำ เป็นศีลที่เป็นไปพร้อมเพื่อ สมานี ดังนี้.

คหบดี! อริยสาวก เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว
ด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔ ประการ เหล่านี้แล.

....

คหบดี! ก็ อริยญายธรรม เป็นสิ่งที่อริยสาวก
เห็นแล้วด้วยดี แหวงตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญา เป็น
อย่างไรเล่า ?

คหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อม ทำไว้ในใจโดยแยบคายเป็นอย่างดี ซึ่งปฏิจจนูปาทนนั้นเทียว
ดังนี้ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้น
แห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น. เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี
เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป ข้อนี้ได้แก่
สิ่งเหล่านี้คือ เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย
เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ ... ฯลฯ ... ฯลฯ
... ฯลฯ ... เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะ
ปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน
ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการ
อย่างนี้.

เพราะความจางคลายดับไปไม่เหลือแห่งวิชชา
นั้นนั่นเทียว จึงมีความดับแห่งสังขาร เพราะมีความดับ
แห่งสังขาร จึงมีความดับแห่งวิญญาณ ... ฯลฯ ... ฯลฯ
... ฯลฯ ... เพราะมีความดับแห่งชาตินั้นแล ชรามรณะ
โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงดับสิ้น
ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้”.

คหบดี! อริยญายธรรมนี้แล เป็นสิ่งที่อริยสาวก
เห็นแล้วด้วยดี แห่งตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญา.

....

คหบดี! ในกาลใดแล ภยเวร ๕ ประการเหล่านี้
เป็นสิ่งที่อริยสาวกทำให้สงบราบดับได้แล้ว ด้วย อริยสาวก
เป็น ผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยโสตาปัตติยังคะสีเหล่านี้
ด้วย อริยญายธรรมนี้ เป็นธรรมอันอริยสาวกเห็นแล้ว
ด้วยดี แห่งตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญา ด้วย

ในกาลนั้น อริยสาวกนั้น ประรณนาอยู่
ก็พยากรณ์ตนด้วยตนนั้นแหละว่า
“เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว
มีกำเนิดเดรัจฉานสิ้นแล้ว
มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว
มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว
เราเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส (แห่งนิพพาน)
มีธรรมอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อนิพพาน
มีการตรัสรู้พร้อมเป็นเบื้องหน้า” ดังนี้ แล.

ปาฏิหาริย์ สาม

๒๙

-บาลี สී. ที. ๘/๒๗/๓-๒๗/๗/๓๓๙-๓๔๒.

เกวัญละ! นี่ปาฏิหาริย์สามอย่าง ที่เราทำได้
ให้แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้.

๓ อย่างอะไรเล่า ? ๓ อย่าง คือ

(๑) อิทธิปาฏิหาริย์

(๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์

(๓) อนุศาสนีปาฏิหาริย์

(๑) เกวัญละ! อิทธิปาฏิหาริย์นั้น
เป็นอย่างไรเล่า ?

เกวัญละ! ภิกษุในกรณีนี้ กระทำอิทธิวิธีมี
ประการต่างๆ ผู้เดียวแปลงรูปเป็นหลายคน หลายคน
เป็นคนเดียว ทำที่กำบังให้เป็นที่แจ้ง ทำที่แจ้งให้เป็นที่
กำบัง ไปได้ไม่ขัดข้อง ผ่านทะลุฝา ทะลุกำแพง ทะลุภูเขา
ดุดไปในอากาศว่างๆ ผุดขึ้นและดำรงอยู่ในแผ่นดินได้

เหมือนในน้ำ เดินไปได้เหมือนน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดิน
ไปได้ในอากาศเหมือนนกมีปีก ทั้งที่ยังนั่งสมาธิคู้บัลลังก์
ลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์อันภาพมาก
ได้ด้วยฝ่ามือ และแสดงอำนาจทางกายเป็นไปตลอดถึง
พรหมโลกได้. เกวัญภูอะ! กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสได้
เห็นการแสดงนั้นแล้ว เขาบอกเล่าแก่กุลบุตรอื่นบางคน
ที่ไม่ศรัทธาเลื่อมใสว่าน่าอัศจรรย์นัก. กุลบุตรผู้ไม่มีศรัทธา
เลื่อมใสนั้น ก็จะพึงตอบว่า วิชาชื่อคันธารี^๑ มีอยู่ ภิกษุนั้น
แสดงอิทธิวิธีด้วยวิชานั้นเท่านั้น. เกวัญภูอะ! ท่านจะเข้าใจ
ว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้
เลื่อมใสได้อย่างนั้น มิใช่หรือ?

“พึงตอบได้ พระเจ้าข้า!”.

เกวัญภูอะ! เราเห็นโทษในการแสดงอิทธิ
ปาฏิหาริย์ ดังนี้แล จึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง
ต่ออิทธิปาฏิหาริย์.

๑. คันธารี ชื่อมนต์ แต่งโดยฤๅษีมีนามคันธาระ อีกความหมายหนึ่งหมายถึง
คำแปลว่าในแคว้นคันธาระ.

(๒) เกวัญญะ! อาเทศนาปาฏิหาริย์นั้น
เป็นอย่างไรเล่า?

เกวัญญะ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมทลายจิต ทลาย
ความรู้สึกของจิต ทลายความตริก ทายความตรอง ของสัตว์
เหล่าอื่น ของบุคคลเหล่าอื่นได้ ว่า ใจของท่านเช่นนี้
ใจของท่านมีประการนี้ ใจของท่านมีด้วยอาการอย่างนี้.
... ฯลฯ ... กุลบุตรผู้ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมค้านกุลบุตร
ผู้เชื่อ ผู้เลื่อมใส ว่า วิชาชีมณิกา มีอยู่ ภิกษุนั้น
กล่าวทลายใจได้เช่นนั้นๆ ก็ด้วยวิชานั้น (หาใช่ปาฏิหาริย์ไม่)
เกวัญญะ! ท่านจะเข้าใจว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส
ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้เลื่อมใสได้อย่างนั้น มิใช่หรือ?

“พึงตอบได้ พระเจ้าข้า!”.

เกวัญญะ! เราเห็นโทษในการแสดงอาเทศนา
ปาฏิหาริย์ ดังนี้แลจึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง
ต่ออาเทศนาปาฏิหาริย์.

(๓) เกวัญณะ ! อนุศาสนีปาฏิหาริย์นั้น
เป็นอย่างไรเล่า ?

เกวัญณะ ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมสั่งสอนว่า
“ท่านจงตรึกอย่างนี้ๆ อย่าตรึกอย่างนั้นๆ จงทำไว้ในใจ
อย่างนี้ๆ อย่าทำไว้ในใจอย่างนั้นๆ จงละสิ่งนี้ จงเข้าถึง
สิ่งนี้ๆ แล้วแลอยู่” ดังนี้. เกวัญณะ ! นี้เราเรียกว่า
อนุศาสนีปาฏิหาริย์.

เกวัญณะ ! ข้ออื่นยังมีอีก ตถาคตเกิดขึ้นใน
โลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเอง สมบูรณ์ด้วยวิชชา
และจรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝึกคนควร
ฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์
เป็นผู้เบิกบานแล้ว จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์. ตถาคตนั้น
ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม หมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาพร้อมทั้งมนุษย์
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม.
ตถาคตนั้นแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น-ท่ามกลาง-ที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ
บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง. คหบดีหรือบุตรคหบดีหรือผู้เกิดใน

ตระกูลใดตระกูลหนึ่งในภายหลังก็ดี ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว
เกิดศรัทธาในตถาคต. เขาผู้ประกอบด้วยศรัทธา ย่อม
พิจารณาเห็นว่า “ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี
บรรพชาเป็นโอกาสว่าง การที่คนอยู่ครองเรือนจะประพฤติ
พรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียว เหมือนสังข์ที่
เขาขัดแล้วนั้น ไม่ทำได้โดยง่าย. ถ้ากระไร เราจะปลงผม
และหนวด ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่
เกี่ยวข้องกับเรือนเถิด” ดังนี้. โดยสมัยอื่นต่อมา เขา
ละกองสมบัติน้อยใหญ่และวงศ์ญาติน้อยใหญ่ ปลงผมและ
หนวด ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับเรือนแล้ว.
ภิกษุนั้น ผู้บวชแล้วอย่างนี้ สำรวมแล้วด้วยความสำรวม
ในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติ
เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายแม้ว่าเป็นโทษเล็กน้อยสมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบแล้วด้วยกายกรรม
วจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล
มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ มีความสันโดษ.

แก้วกฐะ! ภิกษุถึงพร้อมด้วยศีลเป็นอย่างไรเล่า?

แก้วกฐะ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการทำสัตว์
มีชีวิตให้ตกล่วงไป เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วาง
ท่อนไม้และศาสตราเสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดู
กรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงอยู่.
แก้วกฐะ! นี่เราเรียกว่า อนุศาสนีปาฏิหาริย์. ...

แก้วกฐะ! ภิกษุนั้น ครันจิตตั้งมั่นบริสุทธิ์
ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติ
อ่อนโยนควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่หวั่นไหว เช่นนี้
แล้ว เธอก็น้อมจิตไปเฉพาะต่ออาสวักขยญาณ. เธอย่อม
รู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์
นี้ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ นี่ทางดำเนินให้ถึงความดับ
ไม่เหลือแห่งทุกข์” และรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “เหล่านี้
อาสวะ นี่เหตุเกิดขึ้นแห่งอาสวะ นี้ความดับไม่เหลือ
แห่งอาสวะ นี่ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่ง
อาสวะ”. เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็พ้นจาก
กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ. ครันจิตหลุดพ้นแล้ว

ก็เกิดญาณหยั่งรู้ว่า “จิตพ้นแล้ว”. เธอรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก” ดังนี้.

เกวัญกะ! เปรียบเหมือนห้วงน้ำใสที่ไหล่เขาไม่ชุ่มมัว คนมีจักษุติยืนอยู่บนฝั่งในที่นั้น เขาเห็นหอยต่าง ๆ บ้าง กรวดและหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง อันหยุดอยู่และว่ายไปในห้วงน้ำนั้น เขาจะสำเหนียกใจอย่างนี้ว่า “ห้วงน้ำนี้ใส ไม่ชุ่มเลย หอย ก้อนกรวด ปลาทั้งหลายเหล่านี้ หยุดอยู่บ้าง ว่ายไปบ้าง ในห้วงน้ำนั้น” ดังนี้ จันใดก็จันนั้น. เกวัญกะ! นี่เราเรียกว่า อนุศาสนิปาฏิหาริย์.

เกวัญกะ! เหล่านี้แล ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ที่เราได้ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย.

ผู้อยู่ใกล้นิพพาน

๓๐

- มาลี จตุกก. อ. ๒๑/๕๐-๕๒/๓๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุ เมื่อประกอบพร้อมด้วย
ธรรมสี่อย่างแล้ว ไม่อาจที่จะเสื่อมเสีย มีแต่จะอยู่ใกล้
นิพพานอย่างเดียว.

ธรรมสี่อย่างอะไรบ้างเล่า ? ธรรมสี่อย่าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล

เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย

เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ

เป็นผู้ตามประกอบในชาครยธรรมอยู่เนื่องนิจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
เป็นอย่างใดเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึนศีล มีการสำรวมด้วยปาติโมกขสังวร มีมรรยาทและโคจร สมบูรณ์อยู่ เป็นผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุ เป็นผู้คุ้มครองทวารใน อินทรีย์ทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้เห็นรูป ด้วยตา ได้ฟังเสียงด้วยหู ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก ได้ลิ้มรส ด้วยลิ้น ได้สัมผัสโผฏฐัพพะด้วยกาย และได้รู้ธรรมารมณ์ ด้วยใจแล้ว ก็ไม่รวบถือเอาทั้งหมด และไม่แยกถือเอา เป็นส่วนๆ^๑ สิ่งที่เป็นบาปอกุศล คืออภิชฌาและโทมนัส มักไหลไปตามภิกษุผู้ไม่สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ เธอก็ปฏิบัติเพื่อ

๑. คือการไม่รวบถือเอาผัสสะทั้งหมด เป็นตัวเรา ของเรา หรือ ไม่แยกถือ แต่ละส่วน ขององค์ประกอบผัสสะว่า เป็นตัวเรา ของเรา (สำหรับผู้เดินมรรค ในระดับผัสสะ) และการไม่ถือเอาเป็นอารมณ์สำหรับยินดียินร้าย ทั้งโดย ส่วนรวม และส่วนปลีกย่อย ของอารมณ์นั้นๆ (สำหรับผู้เดินมรรคในระดับ เวทนา).

ปิดกันอินทรีย์นั้นไว้ เธอรักษาและถึงความสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุ เป็นผู้รู้ประมาณใน โภชนะ เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา โดยแยกคายแล้วจึงฉันอาหาร ไมฉันเพื่อเล่น ไมฉันเพื่อ มัวเมา ไมฉันเพื่อประดับ ไมฉันเพื่อตกแต่ง แต่ฉันเพียง เพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกัน ความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ โดยกำหนดรู้ว่า “เราจะกำจัดเวทนาเก่า (คือหิว) เสียแล้ว ไม่ทำเวทนาใหม่ (คืออึดจนอึดอัด) ให้เกิดขึ้น ความที่อายุดำเนินไปได้ ความ ไม่มีโทษเพราะอาหาร และความอยู่ผาสุกสำราญจะมีแก่เรา” ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้รู้ประมาณ ในโภชนะ.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุ เป็นผู้ตามประกอบใน ซาคริยธรรมอยู่เนื่องนิจ เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากกิเลสที่กั้นจิต ด้วยการเดินจงกรม ด้วยการนั่ง ตลอดวันยันค่ำไปจนสิ้นยามแรกแห่งราตรี ครั้นยามกลางแห่งราตรี ย่อมสำเร็จการนอนอย่างราชสีห์ (คือ) ตะแคงข้างขวา เท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะในการลุกขึ้น ครั้นยามสุดท้ายแห่งราตรี กลับลุกขึ้นแล้ว ก็ชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากกิเลสที่กั้นจิต ด้วยการเดินจงกรม และด้วยการนั่งอีก. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้ตามประกอบในชาคริยธรรมอยู่เนื่องนิจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุ เมื่อประกอบพร้อมด้วยธรรมสี่อย่างเหล่านี้แล้ว ไม่อาจที่จะเสื่อมเสีย มีแต่จะอยู่ใกล้นิพพานอย่างเดียวแล.

ลักษณะแห่งอินทริยภาวนาชั้นเลิศ

๓๑

-บาลี อุปิ. ม. ๑๔/๕๔๑-๕๔๕/๘๕๖-๘๖๑.

อานนท์! อินทริยภาวนาชั้นเลิศ (อนุตตรา
อินทริยภาวนา) ในอริยวินัย เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! ในกรณีนี้ อารมณ์อันเป็นที่ชอบใจ-
ไม่เป็นที่ชอบใจ-เป็นที่ชอบใจและไม่เป็นที่ชอบใจ
เกิดขึ้นแก่ภิกษุ เพราะเห็นรูปด้วยตา. ภิกษุนั้นรู้ชัดอย่างนี้
ว่า “อารมณ์ที่เกิดขึ้นแล้วแก่เรานี้ เป็นสิ่งที่มีปัจจัย ประสม
(สขต) เป็นของหยาบๆ (โอฬาริก) เป็นสิ่งที่อาศัยเหตุปัจจัย
เกิดขึ้น (ปฏิจฺจา สมุปฺปนฺน) แต่มีสิ่งโน้นซึ่งรำบและประณีต
กล่าวคือ อุเบกขา” ดังนี้. (เมื่อรู้ชัดอย่างนี้) อารมณ์
อันเป็นที่ชอบใจ-ไม่เป็นที่ชอบใจ-เป็นที่ชอบใจและ
ไม่เป็นที่ชอบใจ อันบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น ย่อมดับไป
อุเบกขายังคงดำรงอยู่.

อาナンท! อารมณ์อันเป็นที่ชอบใจ-ไม่เป็นที่ชอบใจ-เป็นที่ชอบใจและไม่เป็นที่ชอบใจ อันบังเกิดขึ้นแล้ว แก่ภิกษุ นั้น ย่อมดับไปเร็วเหมือนการกะพริบตาของคน ส่วนอุเบกขายังคงเหลืออยู่.

อาナンท! นี่แล เราเรียกว่า อินทริยภาวนา ชั้นเลิศในอริยวินัย ในกรณีแห่ง รูปที่รู้แจ้งด้วยจักขุ.

(ในกรณีแห่ง เสียงที่รู้แจ้งด้วยโสตะ กลิ่นที่รู้แจ้งด้วย ฆานะ รสที่รู้แจ้งด้วยชีวกา โผฏฐัพพะที่รู้แจ้งด้วยผิวกาย และ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งด้วยใจ ก็ได้ตรัสไว้โดยหลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน ต่างกันแต่อุปมาแห่งความเร็วในการดับแห่งอารมณ์นั้นๆ เช่น ในกรณีแห่งเสียงเปรียบด้วยความเร็วแห่ง การตีตื้นมือ เป็นต้น).

(เรื่องที่ควรดูประกอบด้วยกับบทนี้ อยู่ในบทที่ ๓๙ หน้า ๑๑๙ เรื่อง นิพพาน เพราะไม่ยึดถือธรรมที่ได้บรรลุ).

สิ้นกิเลสก็แล้วกัน ไม่ต้องรู้ว่าสิ้นไปเท่าไร

๓๒

- ปาลี สุตตก. อ. ๒๓/๑๒๗-๑๒๘/๖๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนรอยนิ้วมือหรือ รอยนิ้วหัวแม่มือ ย่อมปรากฏอยู่ที่ด้ามเครื่องมือของพวกช่างไม้ หรือลูกมือของพวกช่างไม้ แต่เขาก็ไม่มีความรู้ที่ ด้ามเครื่องมือของเรา วันนี้สึกไปเท่านี้ วานนี้สึกไปเท่านี้ วันอื่นๆ สึกไปเท่านี้ๆ คงรู้แต่ว่ามันสึกไปๆ เท่านั้น นี่ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อภิกษุตามประกอบภาวนาอยู่ ก็ไม่รู้อย่างนี้ว่า วันนี้อาสวะของเราสิ้นไปเท่านี้ วานนี้ สิ้นไปเท่านี้ วันอื่นๆ สิ้นไปเท่านี้ๆ รู้แต่เพียงว่า สิ้นไป ในเมื่อมันสิ้นไปๆ เท่านั้น ฉันใดก็ฉันนั้น.

ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก จะถึงที่หมายต้องเดินเอาเอง

๓ ๓

- บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๘๕-๘๗/๑๐๑-๑๐๓.

“ก็สาวกของพระโคตมผู้เจริญ! เมื่อพระโคตมกล่าวสอน
พร่ำสอนอยู่อย่างนี้ ทุกๆ รูปได้บรรลุนิพพานอันเป็นผลสำเร็จ
ถึงที่สุดอย่างยิ่งหรือ ? หรือว่าไม่ได้บรรลุ ?”.

พราหมณ์ผู้หนึ่งทูลถาม พระผู้มีพระภาค.

พราหมณ์! สาวกของเรา แม้เรากล่าวสอน
พร่ำสอนอยู่อย่างนี้ น้อยพวกที่ได้บรรลุนิพพาน อันเป็น
ผลสำเร็จถึงที่สุดอย่างยิ่ง บางพวกไม่ได้บรรลุ.

“พระโคตมผู้เจริญ! อะไรเล่าเป็นเหตุ อะไรเล่าเป็น
ปัจจัย ที่พระนิพพานก็ยังตั้งอยู่ หนทางที่ยังสัตว์ให้ถึงนิพพาน
ก็ยังตั้งอยู่. พระโคตมผู้ชักชวน (เพื่อดำเนินไป) ก็ยังตั้งอยู่
ทำไมน้อยพวกที่บรรลุ และบางพวกไม่บรรลุ ?”.

พราหมณ์ ! เราจักย้อนถามท่านในเรื่องนี้ ท่านจงตอบตามควร. ท่านเป็นผู้ข้าของในหนทางไปสู่เมืองราชคฤห์มิใช่หรือ ? มีบุรุษผู้จะไปเมืองราชคฤห์เข้ามาหาและกล่าวกับท่านว่า “ท่านผู้เจริญ ! ข้าพเจ้าปรารถนาจะไปเมืองราชคฤห์ ขอท่านจงชี้บอกทางไปเมืองราชคฤห์ แก่ข้าพเจ้าเถิด” ดังนี้ ท่านก็จะกล่าวกะบุรุษผู้นั้นว่า “มาซิท่าน ทางนี้ไปเมืองราชคฤห์ ไปได้ครู่หนึ่ง จักพบบ้านชื่อนั้น แล้วจักเห็นนิคมชื่อนั้น จักเห็นสวนและป่าอันน่ารื่นรมย์ จักเห็นภูมิภาคอันน่ารื่นรมย์ สระโบกขรณีอันน่ารื่นรมย์ของเมืองราชคฤห์” ดังนี้. บุรุษนั้นอันท่านพร่ำบอกพร่ำชี้ให้ใช้อย่างนี้ ก็ยังถือเอาทางผิด กลับหลังตรงกันข้ามไป ส่วนบุรุษอีกคนหนึ่ง ไปถึงเมืองราชคฤห์ได้โดยสวัสดิ์. พราหมณ์เอ๋ย ! อะไรเล่าเป็นเหตุ อะไรเล่าเป็นปัจจัยที่เมืองราชคฤห์ก็ยั้งตั้งอยู่ ท่านผู้ชี้บอกก็ยั้งตั้งอยู่ แต่ทำไมบุรุษผู้หนึ่งกลับหลงผิดทาง ส่วนบุรุษอีกผู้หนึ่งไปถึงเมืองราชคฤห์ได้โดยสวัสดิ์ ?

“พระโคตมผู้เจริญ ! ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจักทำอย่างไรได้เล่า เพราะข้าพเจ้าเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น”.

พราหมณ์! ฉันใดก็ฉันนั้นแล ที่พระนิพพาน
ก็ยังตั้งอยู่ ทางเป็นเครื่องถึงพระนิพพาน ก็ยังตั้งอยู่ เรา
ผู้ชักชวนก็ยังตั้งอยู่ แต่สาวกแม้เรากล่าวสอนพราหมณ์
อยู่อย่างนี้ น้อยพวกที่ได้บรรลุนิพพานอันเป็นผลสำเร็จ
ถึงที่สุดอย่างยิ่ง บางพวกไม่ได้บรรลุ.

พราหมณ์! ในเรื่องนี้ เราจักทำอะไรได้เล่า
เพราะเราเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น.

เหตุให้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน

๓๔

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๒๘/๑๗๘.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! อะไรหนอเป็นเหตุ อะไรหนอเป็นปัจจัย ที่ทำให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพานในทิวฏฐธรรม (ปัจจุบัน) ?”.

ท่านผู้เป็นจอมเทพ! รูป ทั้งหลาย ที่จะพึงรู้ได้ด้วยจักขุ มีอยู่ เป็นรูปที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด. ถ้าวา ภิกษุยอมเพลิตเพลิน พร่ำสรรเสริญ เมาหมกอยู่ ซึ่งรูปนั้นแล้วไซ้ร้ เมื่อภิกษุนั้นเพลิตเพลิน พร่ำสรรเสริญ เมาหมกซึ่งรูปนั้นอยู่ วิญญูณนั้น เป็นวิญญูณอันตัณหาในอารมณ์คือรูป อาศัยแล้ว วิญญูณนั้นคืออุปาทาน.^๑

ท่านผู้เป็นจอมเทพ! ภิกษุผู้ มีอุปาทาน ย่อมไม่ปรินิพพาน.

๑. ในที่นี้หมายถึงวิญญูณที่รู้สึกต่อความเพลิน และความมัวเมาในรูปนั้น ไม่ใช่จักขุวิญญูณที่เห็นรูปตามธรรมดา.

[ในกรณีแห่ง เสียง ที่จะพึงรู้สึกด้วยโสตะ กลิ่น ที่จะพึงรู้สึกด้วยฆานะ รส ที่จะพึงรู้สึกด้วยชิวหา สัมผัสทางกาย ที่จะพึงรู้สึกด้วยกายะ (ผิวกายทั่วไป) และธรรมารมณ์ ที่จะพึงรู้สึกด้วยมนะ ก็ได้ตรัสไว้ด้วยข้อความทำนองเดียวกันกับในกรณีแห่งรูปที่จะพึงรู้ได้ด้วยจักขุ ข้างบนนั้น].

ท่านผู้เป็นจอมเทพ! นี้แลเป็นเหตุ นี้เป็นปัจจัย ที่ทำให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพานในทิฏฐธรรม (ปัจจุบัน).

หมด “อาหาร” กิณิพพาน

๓๕

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๒๔-๑๒๖/๒๔๘-๒๔๙.

ภิกษุทั้งหลาย! ถ้าไม่มีราคะ ไม่มีนันทิ ไม่มี
ตัณหา ใน อาหารคือคำข้าว ก็ดี ใน อาหารคือผัสสะ
ก็ดี ใน อาหารคือมโนสัญญาเจตนา ก็ดี ใน อาหารคือ
วิญญูณ ก็ดี แล้วไซ้ วิญญูณก็เป็นสิ่งที่ตั้งอยู่ไม่ได้
เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ในสิ่งนั้น ๆ. วิญญูณตั้งอยู่ไม่ได้
เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ในที่ใด การก้าวลงแห่งนามรูป
ย่อมไม่มีในที่นั้น การก้าวลงแห่งนามรูป ไม่มีในที่ใด
ความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ย่อมไม่มีในที่นั้น ความเจริญ
แห่งสังขารทั้งหลาย ไม่มีในที่ใด การบังเกิดในภพใหม่
ต่อไป ย่อมไม่มีในที่นั้น การบังเกิดในภพใหม่ต่อไป
ไม่มีในที่ใด ขาติชราและมรณะต่อไป ย่อมไม่มีในที่นั้น
ขาติชราและมรณะต่อไป ไม่มีในที่ใด ภิกษุทั้งหลาย!
เราเรียก “ที่” นั้นว่าเป็น “ที่ไม่โสภ ไม่มีอริส และไม่มี
ความคับแค้น” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนเรือนยอดหรือศาลาเรือนยอด ที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือหรือใต้ก็ตาม เป็นเรือนมีหน้าต่างทางทิศตะวันออก. ครั้นดวงอาทิตย์ขึ้นมา แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ส่องเข้าไปทางช่องหน้าต่างแล้ว จักตั้งอยู่ที่ส่วนไหนแห่งเรือนนั้นเล่า ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ จักปรากฏที่ฝาเรือนข้างในด้านทิศตะวันตก พระเจ้าข้า !”.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าฝาเรือนทางทิศตะวันตก ไม่มีเล่า แสงแห่งดวงอาทิตย์นั้น จักปรากฏอยู่ที่ไหน ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์นั้น จักปรากฏที่พื้นดิน พระเจ้าข้า !”.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าพื้นดินไม่มีเล่า แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์นั้น จักปรากฏที่ไหน ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์นั้น จักปรากฏในน้ำพระเจ้าข้า !”.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าน้ำไม่มีเล่า แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์นั้น จักปรากฏที่ไหนอีก ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์นั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏแล้ว พระเจ้าข้า !”.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฉันใดก็ฉันนั้นแล

ถ้าไม่มีราคะ ไม่มีนันทิ ไม่มีตัณหา ในอาหารคือ
คำขำก็ดี ในอาหารคือผัสสะก็ดี ในอาหารคือมโนสัญญาเจตนา
ก็ดี ในอาหารคือวิญญานก็ดี แล้วไซ้ วิญญานก็เป็นสิ่ง
ที่ตั้งอยู่ไม่ได้ เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ ในอาหารคือคำขำ
เป็นต้นนั้น ฯ

วิญญานตั้งอยู่ไม่ได้ เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ในที่ใด
การก้าวลงแห่งนามรูป ย่อมไม่มีในที่นั้น

การก้าวลงแห่งนามรูป ไม่มีในที่ใด ความเจริญ
แห่งสังขารทั้งหลาย ย่อมไม่มีในที่นั้น

ความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ไม่มีในที่ใด
การบังเกิดในภพใหม่ต่อไป ย่อมไม่มีในที่นั้น

การบังเกิดในภพใหม่ต่อไป ไม่มีในที่ใด ขาติชรา
และมรณะต่อไป ย่อมไม่มีในที่นั้น

ขาติชราและมรณะต่อไป ไม่มีในที่ใด ภิกษุทั้งหลาย !
เราเรียก “ที่” นั้น ว่าเป็น “ที่ไม่โคก ไม่มีธูลี และไม่มี
ความคับแค้น” ดังนี้.

กฎอทัปปัจจยตา หรือ หัวใจปฏิเสธสมุပ္บาท

๓๖

-บาลี ม. ๑๓/๓๕๔-๓๕๖/๓๗๑., -บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๘๔/๑๔๔., ...ฯลฯ...

อิมสุมี สติ
เมื่อสิ่งนี้ มี

อิทํ โหติ
สิ่งนี้ ย่อมมี

อิมสุสุปปาทา
เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้

อิทํ อุပ္ปชฺชติ
สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

อิมสุมี อสติ
เมื่อสิ่งนี้ ไม่มี

อิทํ นโหติ
สิ่งนี้ ย่อมไม่มี

อิมสุส นิโรธา
เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้

อิทํ นิรุชฺฌติ
สิ่งนี้ จึงดับไป

ปฏิจจสมุปบาท คือ ธรรมอันเป็น ธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น

๓๗

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑/๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! อะไรเล่าที่เรียกว่าปฏิจจสมุปบาท
ภิกษุทั้งหลาย !

เพราะมีอวิชชา เป็นปัจจัย จึงมี สังขารทั้งหลาย
 เพราะมีสังขาร เป็นปัจจัย จึงมี วิญญาณ
 เพราะมีวิญญาณ เป็นปัจจัย จึงมี นามรูป
 เพราะมีนามรูป เป็นปัจจัย จึงมี สฬายตนะ
 เพราะมีสฬายตนะ เป็นปัจจัย จึงมี ผัสสะ
 เพราะมีผัสสะ เป็นปัจจัย จึงมี เวทนา
 เพราะมีเวทนา เป็นปัจจัย จึงมี ตัณหา
 เพราะมีตัณหา เป็นปัจจัย จึงมี อุปาทาน
 เพราะมีอุปาทาน เป็นปัจจัย จึงมี ภพ
 เพราะมีภพ เป็นปัจจัย จึงมี ชาติ
 เพราะมีชาติ เป็นปัจจัย ชรามรณะโสกะปริเทวะ
 ทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน

ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้
ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท.

เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งวิชชาอัน
นั้นเทียว

จึงมีความดับแห่งสังขาร

เพราะมีความดับแห่งสังขาร

จึงมีความดับแห่งวิญญาน

เพราะมีความดับแห่งวิญญาน

จึงมีความดับแห่งนามรูป

เพราะมีความดับแห่งนามรูป

จึงมีความดับแห่งสฬายตนะ

เพราะมีความดับแห่งสฬายตนะ

จึงมีความดับแห่งผัสสะ

เพราะมีความดับแห่งผัสสะ

จึงมีความดับแห่งเวทนา

เพราะมีความดับแห่งเวทนา

จึงมีความดับแห่งตัณหา

เพราะมีความดับแห่งตัณหา

จึงมีความดับแห่งอุปาทาน

เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน

จึงมีความดับแห่งภพ

เพราะมีความดับแห่งภพ

จึงมีความดับแห่งชาติ

เพราะมีความดับแห่งชาติ นั้นแล

ชรา มรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสสุปายาสทั้งหลาย
จึงดับสิ้น

ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้

ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

ปัญญา สติ กับนามรูปดับ เพราะวิญญานดับ

๓๘

-บาลี สุตต. ขุ. ๒๕/๕๓๐-๕๓๑/๔๒๕., -บาลี จูฬน. ขุ. ๓๐/๒๐-๒๑/๘๐,๘๕.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ!

ข้าพระองค์กราบทูลถามแล้ว

ขอพระองค์จงตรัสบอกธรรมนั้น คือ

ปัญญาและสติกับนามรูป แก่ข้าพระองค์เกิด

ปัญญาและสติกับนามรูปนั้น จะดับไปที่ไหน ?”.

อชิตะ !

ท่านถามปัญหานั้นข้อใด

เราจะแก้ปัญหานั้นแก่นั้นแก่ท่าน

นามและรูป ย่อมดับไม่เหลือในที่ใด

ปัญญาและสติกับนามรูปนั้น ก็ย่อมดับไปในที่นั้น

เพราะความดับไปแห่งวิญญาน แล.

นิพพานเพราะ ไม่ยึดถือธรรมที่ได้บรรลุ

๓๙

- บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๗๗/๗๑.

อานนท์ ! ส่วนภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนั้นแล้ว ย่อมได้เฉพาะซึ่งอุเบกขาว่า “ถ้าไม่ควรมี และไม่พึงมีแก่เรา ก็ต้องไม่มีแก่เรา สิ่งใดมีอยู่ สิ่งใดมีแล้ว เราจะละสิ่งนั้นเสีย” ดังนี้. ภิกษุ (บางรูป) นั้น ย่อมไม่เพิลิตเพลิน ไม่พราสรวรเสริญ ไม่เมหามกอยู่ ซึ่งอุเบกขานั้น เมื่อไม่เพิลิตเพลิน ไม่พราสรวรเสริญ ไม่เมหามกอยู่ ซึ่งอุเบกขานั้น วิญญาณของเธอก็ไม่เป็นธรรมชาติอาศัยซึ่งอุเบกขานั้น ไม่มีอุเบกขานั้นเป็นอุปาทาน.

อานนท์ ! ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทาน ย่อมปรินิพพานแล.

การปรินิพพาน

๕๐

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๑-๑๔๒/๑๐๘.

สัตว์ทั้งปวง ทั้งที่เป็นคนหนุ่ม คนแก่ ทั้งที่เป็นคนพาลและบัณฑิต ทั้งที่มั่งมี และยากจน ล้วนแต่มีความตายเป็นที่ไปถึงในเบื้องหน้า. เปรียบเหมือนภาชนะดินที่ช่างหม้อปั้นแล้ว ทั้งเล็กและใหญ่ ทั้งที่สุกแล้วและยังดิบ ล้วนแต่มีการแตกทำลายเป็นที่สุด ฉันทิใด ชีวิตแห่งสัตว์ทั้งหลายก็มีความตายเป็นเบื้องหน้า ฉันทิโน.

วัยของเราแก่หง่อมแล้ว ชีวิตของเราริบหรี่แล้ว เราจักละพวกเธอไป. สรรณะของตัวเองเราได้ทำไว้แล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีล เป็นอย่างดี มีความดำริอันตั้งไว้แล้วด้วยดี ตามรักษาซึ่งจิตของตนเถิด.

ในธรรมวินัยนี้ ภิกษุใดเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จักละชาติสังสาร ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ผู้หลุดพ้นได้เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น

๔๑

-บาลี อุปวิ. ม. ๑๔/๓๔๖-๓๔๗/๕๒๕.

ในกาลไหนๆ ท่านเหล่าใด
เห็นภัยในความยึดถือ
อันเป็นเหตุให้เกิดและให้ตายแล้ว
เลิกยึดมั่น ถือมั่น หลุดพ้นไปได้
เพราะอาศัยนิพพาน
อันเป็นธรรมที่สิ้นไปแห่งความเกิดความตาย
เหล่าท่านผู้เช่นนั้น
ย่อมประสบความสำเร็จ
ลูพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษม
เป็นผู้ดับเย็นได้ ในปัจจุบันนี้เอง
ล่วงเวรล่วงภัยทุกอย่างเสียได้
และก้าวล่วงเสียได้ ซึ่งความทุกข์ทั้งปวง.

ธรรมเป็นส่วนแห่งวิชา

๔๒

-บาลี ทุก. อ. ๒๐/๗๗-๗/๘/๒๗๕.

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้ เป็น ส่วนแห่งวิชา มีอยู่. ๒ อย่าง อะไรเล่า? ๒ อย่าง คือ สมถะและวิปัสสนา.

ภิกษุทั้งหลาย! สมถะ เมื่ออบรมแล้ว จะได้ประโยชน์อะไร? อบรมแล้ว จิตจะเจริญ. จิตเจริญแล้ว จะได้ประโยชน์อะไร? เจริญแล้ว จะละระาคะได้.

ภิกษุทั้งหลาย! วิปัสสนาเล่า เมื่อเจริญแล้ว จะได้ประโยชน์อะไร? เจริญแล้ว ปัญญาจะเจริญ. ปัญญาเจริญแล้ว จะได้ประโยชน์อะไร? เจริญแล้ว จะละอวิชชาได้

ภิกษุทั้งหลาย! จิตที่เศร้าหมองด้วยระาคะ ย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชา ย่อมไม่เจริญด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะสำรอกระาคะได้ จึงชื่อว่า เจริญวิมุตติ เพราะสำรอกอวิชชาได้จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ

คำชี้ชวนวิงวอน

๔๓

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๔๑๓/๑๖๕๔., -บาลี สฬา. ส. ๑๘/๔๕๒/๗๔๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! โยกรรม อันเธอพึงกระทำ เพื่อให้รู้ว่
“นี้ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์ นี่ความดับสนิทแห่งทุกข์
นี่ทางให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์”.

นิพพาน เราได้แสดงแล้ว
ทางให้ถึงนิพพาน เราก็ตได้แสดงแล้ว แก่เธอทั้งหลาย.
กิจใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดู แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล
อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย
กิจนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอ.

นั่น โคนไม้ นั่น เรือนว่าง.
พวกเธอจงเพียรเผากิเลส อย่าได้ประมาท
อย่าเป็นผู้ที่ต้องร้อนใจ ในภายหลังเลย.
นี่แหละ วาจาเครื่องพร่ำสอนของเรา แก่เธอทั้งหลาย.

ขอนอบน้อมแด่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ศกคศสวโก

(สาวกตถาคต)

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

(กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

มูลนิธิพุทธโฆษาณ

มูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ผู้ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

เริ่มจากชาวพุทธกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ได้มีโอกาสมาฟังธรรมบรรยายจากท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ที่เน้นการนำพุทธวจน (ธรรมวินัยจากพุทธโฆสรู้ที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าทรงตรัสไว้ดีแล้ว บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ทั้งเนื้อ ความและพยัญชนะ) มาใช้ในการถ่ายทอดบอกสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงธรรมที่ตรงตามพุทธบัญญัติตามที่ ทรงรับสั่งแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในการประกาศพระสัทธรรม และเป็นลักษณะเฉพาะที่ภิกษุในครั้งพุทธกาลใช้เป็นมาตรฐานเดียว

หลักพุทธวจนนี้ ได้เข้ามาตอบคำถาม ต่อความลังเลสงสัย ได้เข้ามาสร้างความชัดเจน ต่อความพัวเลือนสับสน ในข้อธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมชาวพุทธ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นผลจากสาเหตุเดียวคือ การไม่ใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นในการศึกษาเล่าเรียน

ด้วยศรัทธาอย่างไม่หวั่นไหวต่อองค์สัมมาสัมพุทธะ ในฐานะพระศาสดาท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า “อาตมาไม่มีคำสอนของตัวเอง” และใช้เวลาที่มีอยู่ ไปกับการรับสนองพุทธประสงค์ ด้วยการโฆษณาพุทธวจนเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และความประสานเป็นหนึ่งเดียวของชาวพุทธ

เมื่อกลับมาใช้หลักพุทธวจน เหมือนที่เคยเป็นในครั้งพุทธกาล สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความชัดเจนสอดคล้องลงตัว ในความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในแง่ของหลักธรรม ตลอดจนมรรควิธีที่ตรง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผล รู้เห็นประจักษ์ได้จริงด้วยตนเองทันที ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธที่เห็นคุณค่าในคำของพระพุทธเจ้าจึงขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดเป็น “กระแสพุทธวจน” ซึ่งเป็นพลังเจียบที่กำลังจะกลายเป็นคลื่นลูกใหม่ ในการกลับไปใช้ระบบการเรียนรู้พระสัทธรรม เหมือนดังครั้งพุทธกาล

ด้วยการขยายตัวของกระแสพุทธวจนนี้ สื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หรือซีดี ซึ่งแจกฟรีแก่ญาติโยมเริ่มมีไม่พอเพียงในการแจก ทั้งนี้ เพราะจำนวนของผู้ที่สนใจเห็นความสำคัญของพุทธวจน ได้ขยายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับว่าท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ เครื่องคิดในข้อวัตรปฏิบัติที่พระศาสดาบัญญัติไว้ อันเป็นธรรมวินัยที่ออกจากพระโอษฐ์ของตถาคตโดยตรง การเผยแพร่พุทธวจนที่ผ่านมา จึงเป็นไปในลักษณะสันโดษตามมีตามได้ เมื่อมีโยมมาปวารณาเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์ ได้มาจำนวนเท่าไร ก็ทยอยแจกไปตามที่มีเท่านั้น เมื่อมีมา ก็แจกไป เมื่อหมด ก็คือหมด

เนื่องจากว่า หน้าที่ในการดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่นสืบไป ไม่ได้ผูกจำกัดอยู่แต่เพียงพุทธสาวกในฐานะของสงฆ์เท่านั้น พระวาสากลุ่มหนึ่งซึ่งเห็นความสำคัญของพุทธวจน จึงรวมตัวกันเข้ามาช่วยขยายผลในสิ่งที่ท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ ทำอยู่แล้ว นั่นคือ การนำพุทธวจนมาเผยแพร่โฆษณา โดยพิจารณาตัดสิ่งใจจดเจียน จัดตั้งเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ ทั้งหมดอยู่ในรูปแบบที่โปร่งใส เปิดเผย และเปิดกว้างต่อสาธารณชนชาวพุทธทั่วไป

สำหรับผู้ที่ไม่เห็นความสำคัญของพุทธวจน และมีความประสงค์ที่จะดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่น ด้วยวิธีของพระพุทธเจ้า สามารถสนับสนุนการดำเนินการถาวรนี้ได้ด้วยวิธีง่ายๆ นั่นคือ เข้ามาใส่ใจศึกษาพุทธวจน และนำไปใช้ปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อรู้ประจักษ์ เห็นได้ด้วยตนเองแล้ว ว่ามรรควิธีที่ได้จากการทำความเข้าใจ โดยใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นนั้น นำไปสู่ความเห็นที่ถูกต้อง ในหลักธรรมอันสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว กระทั่งได้ผลตามจริง ทำให้เกิดมีจิตศรัทธา ในการช่วยเผยแพร่ขยายสื่อพุทธวจน เพียงเท่านี้ คุณก็คือหนึ่งหน่วยในขบวน “พุทธโฆษณ” แล้ว

นี่คือเจตนารมณ์ของมูลนิธิพุทธโฆษณ นั่นคือเป็นมูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

ผู้ที่สนใจรับสื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน เพื่อไปใช้ศึกษาส่วนตัว
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน แก่พ่อแม่พี่น้องญาติ หรือเพื่อน
สามารถมารับได้ฟรี ที่วัดนาป่าพง
หรือตามที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมนอกสถานที่

สำหรับรายละเอียดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของพุทธวจนโดยวัดนาป่าพง ค้นหา
ข้อมูลได้จาก

www.buddhakos.org หรือ www.watnapp.com

หากมีความจำนงค์ที่จะรับไปแจกเป็นธรรมทานในจำนวนหลายสิบชุด
ขอความกรุณาแจ้งความจำนงค์ที่

มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์

ประสานงานและเผยแพร่ : เลขที่ ๒๙/๓ หมู่ที่ ๗

ถนนเลียบคลอง ๑๐ ฝั่งตะวันออก

ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๕๐

โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔, ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘, ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

โทรสาร ๐ ๒๑๕๙ ๐๕๒๖

เว็บไซต์ : www.buddhakos.org อีเมล : buddhakos@hotmail.com

สนับสนุนการเผยแพร่พุทธวจนได้ที่

ชื่อบัญชี “มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์” ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง ๑๐ (ธัญบุรี)

ประเภท บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี ๓๑๘-๒-๔๗๔๖๑-๐

วิธีการโอนเงินจากต่างประเทศ

ยื่นแบบฟอร์ม คำขอโอนได้ที่ ธนาคารไทยพาณิชย์

Account name: “Buddhakos Foundation”

SWIFT CODE : SICOTHBK

Branch Number : 318

Siam Commercial Bank PCL, Khlong 10(Thanyaburi) Branch,

33/14 Mu 4 Chuchat Road, Bung Sanun Sub District,

Thanyaburi District, Pathum Thani 12110, Thailand

Saving Account Number : 318-2-47461-0

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง
ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

เว็บไซต์

- <http://www.watnapp.com> : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- <http://media.watnapahpong.org> : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- <http://www.buddha-net.com> : เครือข่ายพุทธวจน
- <http://etipitaka.com> : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน
- <http://www.watnapahpong.com> : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- <http://www.buddhakos.org> : มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์
- <http://www.buddhawajanafund.org> : มูลนิธิพุทธวจน

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
<http://etipitaka.com/download> หรือ รับประทานโปรแกรมได้ที่วัดนาป่าพง

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธวจน (Buddhawajana)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana

ดาวน์โหลดโปรแกรมวิทยุวัดนาป่าพง (Watnapahpong Radio)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๑.๐ MHz ทุกวันพระ เวลา ๑๗.๔๐ น.

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง

หนังสือธรรมโฆษณ์ ชุดจากพระโอษฐ์

(ผลงานแปลพุทธวจน โดยท่านพุทธทาสภิกขุในนามกองตำราคณะธรรมทาน)

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม),
คณะศิษย์วัดนาป่าพง, มูลนิธิพุทธวจน,
พุทธวจนสถาบันภาคกลาง, พุทธวจนสถาบันภาคเหนือ,
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออก,
พุทธวจนสถาบันภาคใต้, พุทธวจนสถาบันภาคตะวันตก,
กลุ่มศิษย์ตลาดต, กลุ่มสมณะศากยะปุตติยะ,
กลุ่มชนม่วนธรรม, กลุ่มละนันทิ,
กลุ่มพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทย,
กลุ่มมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่,
ชมรมพุทธวจนอุดรธานี,
บจก. สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น, บจก. สยามรักษ์,
บจก. เซเวนส์ตีปส์, บจก. ห้างพระจันทร์โอสด,
สถานกายภาพบำบัด คิตติคลินิก,
บจก. ดีเทลส์ โปรดักส์

๑๐

พระสูตรของความรู้ ที่ชาวพุทธต้องศึกษา แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น
มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละหมู่คณะก็มีความเห็นของตน
หามาตรฐานไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน
ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์
แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร?

ลองพิจารณาหาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร
ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้

แล้วตรัสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้.

ขอเชิญมาตอบตัวเองกันเถาะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง?

ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ “พุทธวจน” ธรรมวินัย
จากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้.

๑. พระองค์ทรงสามารถกำหนดคสมาธิ เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำจึงไม่ผิดพลาด

-บาลี ม. ม. ๑๒/๔๕๘/๔๓๐.

อัคคีเวสนะ! เรานั้นหรือ จำเดิมแต่เริ่มแสดง กระทั่งคำสุดท้ายแห่ง
การกล่าวเรื่องนั้นๆ ย่อมตั้งไว้ซึ่งจิตในสมาธินิมิตอันเป็นภายในโดยแท้
ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก ดังเช่นที่คนทั้งหลาย
เคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้.

๒.แต่ละคำพูดเป็นอภาลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดกาลเวลา

-บาลี มุ. ม. ๑๒/๔๔๕/๔๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เรานำไปแล้วด้วยธรรมนี้ อันเป็นธรรมที่บุคคลจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง (สนทิจฺจโก) เป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล (อภาลิโก) เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาดุ (เอหิปสฺสโก) ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว (โอปนยิโก) อันวิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูติ).

๓.คำพูดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้นั้น สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-บาลี อิติวุ. ชุ. ๒๕/๓๒๑/๒๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย! นับตั้งแต่ราตรี ที่ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปริณิพพานด้วยอนุปาทิสเสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พราหมณ์แสดงออก ซึ่งถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวทั้งสิ้น ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔.ทรงบอกเหตุแห่งความอันตรธานของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทสสารหะ เรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตกหรือลิ พวกกษัตริย์ทสสารหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ้ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทกครราวโป). ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทิก็ฉันนั้น ในกาลยติยารฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้น

มากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี้ยวฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสุดตันตะเหล่าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรายของสุดตันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัจจญาณ จักมิได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕.ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาลี ทฎ. อ. ๒๐/๔๑-๔๒/๒๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้ สุดตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี้ยวฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัจจญาณ เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี้ยวฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ได้ตาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายก็เนี่ย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการ ที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาหลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ อุกกาจิตวินิตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินิตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาสิต (ตถาคตภาสิตา) อันลิกซัง (คมกัรรา) มีอรรธอันลิกซัง (คมกัรตถา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตรา) ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา (สุญญตปฏิสยุตตา) อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่กิเลสขึ้นใหม่ เป็นคำร่ายกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้มากล่าวอยู่

พวกเขื่อย่อมฟังด้วยดี เจียหูฟัง ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และสำคัญไปว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเขาล่าเรียนธรรมอันกวีแต่งใหม่นั้นแล้ว ก็ไม่สอบถามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หายของที่คว่ำอยู่ให้หายขึ้นได้ ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เราเรียกว่า อุกกาจิตวินิตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินิตา.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ ปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย ที่กิเลสขึ้นใหม่ เป็นคำร่ายกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน สุดตันตะเหล่าใด อันเป็นตถาคตภาสิต อันลิกซัง มีอรรธอันลิกซัง เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวก

เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมเข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมที่เป็นตถาคตภาษิตนั้นแล้ว ก็สอบถามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถจะเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยได้ หมายของที่คว่าอยู่ให้หมายขึ้นได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา.

ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวกนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทที่เกิดขึ้นในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนทบทวนกันเอาเองเป็นเครื่องนำไป ไม่อาศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำไป) แล.

๖. ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดทอนสิ่งที่บัญญัติไว้

-บาลี มห. ที. ๑๐/๔๐/๗๐.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด อยู่เพียงใด ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๗. สำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงผู้เดินตามพระองค์เท่านั้น ถึงแม้จะเป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญาก็ตาม

-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีความรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค (มคฺคญฺญ) เป็นผู้รู้แจ้งมรรค (มคฺควิฑู) เป็นผู้ฉลาดในมรรค (มคฺคโวิโท). ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค (มคฺคานุคฺคา) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตลาคตผู้อรหันต-สัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

๘. ตรีสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป

-บาลี จตุกก. อี. ๒๑/๑๔๗/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกันมาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กันก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็นมูลกรณีทีหนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูต คล่องแคล่ว ในหลักพระพุทธรวณ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พวกภิกษุเหล่านั้น เอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่นๆ เมื่อท่านเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีทีสาม ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัย จาก ๔ นัย ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๙. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

๑. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๒. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๓. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๔. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียน บทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียง ดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าใน วินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้มีใช้พระดำรัสของพระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เธอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัย ก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้เป็นพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้นรับมาด้วยดี” เธอทั้งหลาย พึงจำมหาปเทศ... นี้ไว้.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์

ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสดาแทนต่อไป

-บาลี มท. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มทวาร. ส. ๑๔/๒๑๗/๓๔๐.

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของ พวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้. อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น. อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เรา แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็น ศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-บาลี ม. ๓. ๑๗/๔๒๗/๔๖๓.

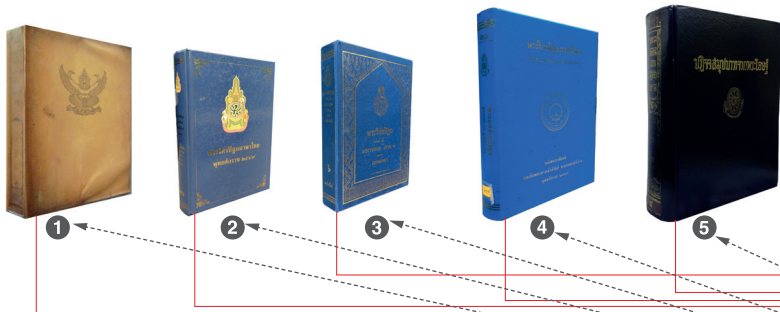
พระไตรปิฎก
ฉบับหลวง
ภาษาไทย 80 เล่ม
พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาเถรสมาคม
ภาษาไทย 45 เล่ม
พ.ศ. 2549

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย 91 เล่ม
พ.ศ. 2525

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย 45 เล่ม
พ.ศ. 2535

งานแปล พระไตรปิฎก
ชุดจากพระโอษฐ์ 5 เล่ม
โดยพุทธทาสภิกขุ
พ.ศ. 2521

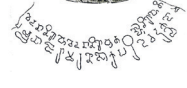
ลำดับการสืบทอดพุทธวจน

เสาหินโอศก
(อินเดีย)
พ.ศ. 234

จารึกใบลาน
(อัฟกานิสถาน)
พ.ศ. 1000

ศิลาจารึก
(ประเทศไทย)
พ.ศ. 1200 - 1400

พ.ศ. 1

พ.ศ. 234

พ.ศ. 500

พ.ศ. 1000

พ.ศ. 1200

พ.ศ. 1400

พ.ศ. 1500

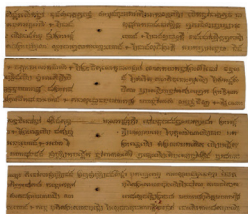
พุทธวจน-หมวดธรรม

พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2555

พุทธวจน-ปิฎก
33 เล่ม

คัมภีร์ไบเบิล
อักษรขอม
สมัยรัชกาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA+ APP
E-TIPITAKA APP

วิทยุวัดนาป่าพง APP

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 3000

๑) หลักฐานสมัย พุทธกาล

การใช้ พุทธวจน ที่มีความหมายถึงคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ดังปรากฏหลักฐาน ในพระวินัยปิฎก ว่าพระศาสดาให้เรียนพุทธวจน (ภาพที่ ๑.๑ และภาพที่ ๑.๒)

ภิกษุ อามันเตสิ “น ภิกษเว พุทธวจนํ ฉนฺทโส อโรเปตฺถพํ; โย อโรเปยฺย, อาบัติติ ทุกกวุตฺต. ชนฺชานามิ ภิกษเว สกาย นิรุตฺติยา พุทธวจนํ ปริยาปุณฺณิตฺติ.

ภาพที่ ๑.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากพระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (จปร.อักษรสยาม) หน้า ๖๔ ซึ่งพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ หน้า ๔๕ ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

[๑๘๐] ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นโดยภาษา สันสกฤต รูปประโยคขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ เล่าเรียนพุทธวจนะตามภาษาเดิม.

ที่มา:

พระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) พระวินัยปิฎก จุลลวรรค์ เล่ม ๒ หน้า ๖๔

พุทธวจนะให้เสียเพราะสำเนียงของคน ๆ
 ขอพวกภิกษุยกพระพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ
 เทเถก. พระองค์ทศสัติเตียนแล้ว จึงทรง
 บัญญัติไว้ว่า น ภิกขเว ฉนฺทโส พุทธ-
 วจนํ อโรเปตพุพฺ. โย อโรเปยฺย
 อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนฺุชานามิ ภิกขเว
 สกาย นิสฺสํสํ พุทธวจนํ ปริยาปฺนิตุํ
 แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
 ไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ. ภิกษุ
 ไกยกัน ต้องทุกกฏ. เราอนุญาตให้
 เรียนพุทธวจนะตามสำเนียงของคน ๆ.
 เรื่องนี้ควรรู้ใน ขุททกขันธ์ จุลวรรค
 เล่ม ๗ หน้า ๗๐ [ข้อ ๑๘๐].
 (นิต. ๑๐).

ภาพที่ ๑.๒

คำอธิบายภาพ:

คำแปลเป็นภาษาไทย
 ของภาพที่ ๑.๑ จาก
 หนังสือ สารานุกรม
 พระพุทธศาสนา
 ประมวลจาก
 พระนิพนธ์ สมเด็จพระ
 พระมหาสมณเจ้า
 กรมพระยาวชิรญาณ-
 วโรรส

ที่มา:

หนังสือ สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๖๕๖

๒) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๑

พุทธวจนะ มีปรากฏในหนังสือพงษาวดาร
กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล ซึ่งแต่งเป็นภาษามคร
เพื่อเฉลิมพระเกียรติเมื่อสังคายนาในรัชกาลที่ ๑ เป็นหนังสือ
๗ ผูก ต้นฉบับมีอยู่ในวัดพระแก้ว กรุงพนมเปญ ประเทศ
กัมพูชา แปลเป็นภาษาไทยโดยพระยาพนสุนทร คำนำของ
หนังสือเล่มนี้ เป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ภาพที่ ๒.๑ และภาพที่ ๒.๒)

อันมาก	ในกาลปางก่อน	พระพุทฺธวจนะนั้นก็ยังมิบริบูรณ์อยู่
ครั้นกาลล่วงไป ๆ ในภายหลัง		พระพุทฺธวจนะนั้นก็เสื่อมวิปลาส
พิรุณก็ผิดเพี้ยนสืบลดลงไป		มีความสับสนท้อสจนใจากูลไปก้วย
โทษ และพระพุทฺธวจนะนั้น		จนทั้งหลายที่มีกำลังความเพียร
และกำลังปัญญาอ่อนเป็นคน		เล้าเรือนแล้ว ไม่พิจารณาถักระ
และบทพณฺณชนะให้ถูกถ้วน		เหตุก็งั้นพระพุทฺธวจนะจึงเสื่อม
พิรุณไป		

ภาพที่ ๒.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากหนังสือ พงษาวดาร
กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล หน้า ๑

๓. อนึ่งพระพุทธรูปนั้น ยังประดิษฐานมั่นคงอยู่ในประเทศ
ทั้ง ๕

๑. ประเทศของพระเจ้าแผ่นดินไทยคือสยาม
๒. มณฑลประเทศของพระเจ้าแผ่นดินมณฑลราช
๓. ประเทศเขมรราชคือกัมพูชา
๔. ประเทศรามัญราชคือหงสาวดี
๕. ประเทศพม่าคืออังวะพุกาม

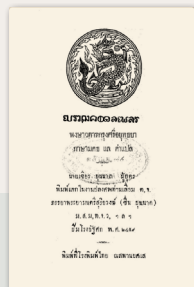
ในประเทศอื่นนั้นเสื่อมสูญไป บรรดาภรรยานกทั้งหลายเหล่านั้น
นรชนที่ไม่รู้จักในพระพุทธรูปศาสนาก็มีมากขึ้น

ภาพที่ ๒.๒

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่ง
จากหนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคร
แล คำแปล หน้า ๒

ที่มา:

หนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล

๓) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๔

พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ พระคาถาสรรเสริญ
พระธรรมวินัย พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ (ภาพที่ ๓.๑)
และปรากฏในหนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี
ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒ (ภาพที่ ๓.๒ และภาพที่ ๓.๓)

นเมยฺยํ เต ยหิจฺฉาย
ธมฺมํ พาลา อเปสสา
พุทฺธนา มา ปเทสเน
สมพุทฺธวจนํ อิติ

สมเด็จฯ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
พิมพ์ขึ้นเมื่อปี ๒๕๓๖

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะ
เมืองบึงกาฬ เจ้าอาวาสวัดบึงกาฬ
นันทบุรี ๒๕๓๖

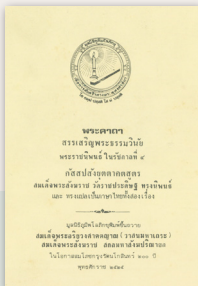
เจ้าคณะเมืองบึงกาฬ
เจ้าอาวาสวัดบึงกาฬ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะ
เมืองบึงกาฬ เจ้าอาวาสวัดบึงกาฬ
นันทบุรี ๒๕๓๖

ภาพที่ ๓.๑

คนพาลพวกอาโมหยาพาหุ เหลา
นั้นไซ้คนรักศีล ไม่เป็นคนมีศีล
เป็นที่รัก ก็จึงพึงนอมธรรมไป
ตามปรารถนา ผันผายเยื้องย่าย
ธรรมไปตามปรารถนา เอาพระ
นามพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็น
บรมศาสดาของเรา ว่านี่คำ
พระพุทธเจ้า นี่พุทธวจน ดังนี้

แม้ถ้อยคำของเรามีโทษอยู่ ไม่
ควรเชื่อไม่ว่าเชื่อ ก็จึงพึง
เจรจาว่ากล่าวให้คนที่ฉลาด ๆ
กลับบาป เชื่อถือเอาว่าเป็น
ธรรมเป็นวินัย เป็นสัจตฤศนา
เป็นพุทธวจน คำสั่งสอน ของ
พระพุทธเจ้า คำพระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาคงนี้ ๆ

ที่มา:

หนังสือ พระคาถาสรรเสริญพระธรรมวินัย พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔
ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย สมเด็จพระสังฆราช วัดราชประดิษฐ หน้า ๒๕

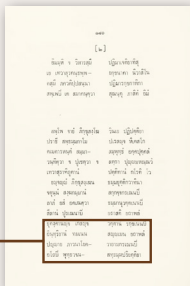
ธุดงคญาณ จิตตวิ
อินทริยาน ทมเน
ปณณาย ภาวนาโยค-
อโถปี **พุทธวจน-**

วตุทาน รุกขเนนปี
สณณเมเน ยถาพล
วายามกรณเนปี
สทุธรมมปรียติยา

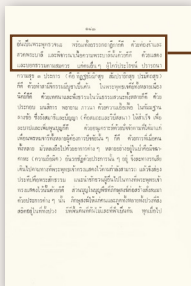

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

อันเป็นพระ**พุทธวจนะ** พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกาก็คือ ด้วยท่องจำและ
สวดพระบาลี และพิจารณาเนื้อความพระบาลีนั่นด้วยก็ด้วยแสดง
และบอกธรรมตามสมควร แก่คนอื่น ๆ ผู้ใคร่ประโยชน์ บรรดา

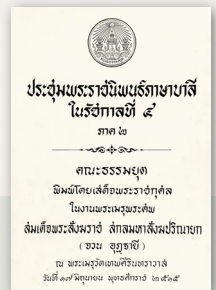
ภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๓

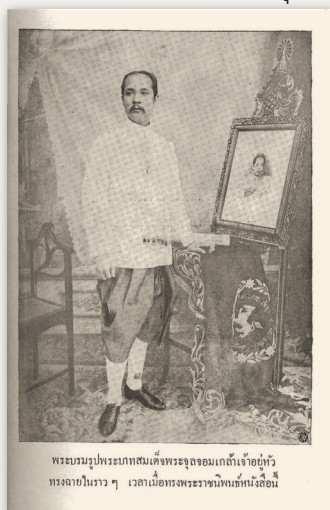
ที่มา:

หนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
หน้า ๑๘๐ และหน้า ๑๘๓

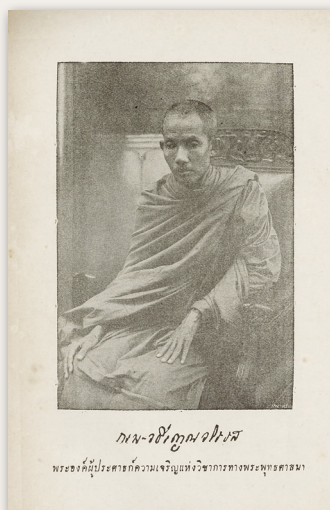
๔) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๕

พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบ
ลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ (ภาพที่ ๔.๑),
ปรากฏในหนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมา กับ สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ภาพที่ ๔.๒
และภาพที่ ๔.๓) และปรากฏในหนังสือ พระราชดำรัส
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) จัดทำโดย มุลินีนิธมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา (ภาพที่ ๔.๔)

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายในแนว ๆ เวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

ภาพเขียนพระสงฆ์

พระองค์นี้ประจักษ์ความเจริญแห่งวิชาทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490
 1491
 1492
 1493
 1494
 1495
 1496
 1497
 1498
 1499
 1500
 1501
 1502
 150

ในเวลาเมื่อข้าพเจ้าได้ไปในประเทศทั้งหลาย ก็ได้มีเหตุอันสมควรซึ่งจะนำมาแสดงให้พระเถรานุเถร
ทั้งปวง ผู้ประกอบด้วยความอุสสาห์ช่วยชำระพระไตรปิฎกลงพิมพ์เป็นเล่มสมุดไปแล้วนั้น เบนที่ยินดีว่าเมื่อข้าพเจ้า
ไปถึงประเทศใด ซึ่งได้รับพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์นั้น รักษาไว้ในหอสมุดใหญ่ต่าง ๆ ย่อมมากว่าสรรพศรีคุณการ
ซึ่งเราทำได้ แลได้ตั้งสมุดไว้ในที่อันงดงามมั่นคงทั่วทุกแห่ง มีนักปราชญ์ทั้งหลายได้อุสหาเรียนรู้พระพุทธรูปพระธรรม
มาก กิตติศัพท์ความสรรพศรีคุณธรรมของพระพุทธเจ้าย่อมปรากฏฟุ้งไปในประเทศที่ไกลทั้งหลายมากขึ้นโดยลำดับ
ข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าซึ่งทั้งหลายที่ถือศาสนาอื่นจะละศาสนาตนกลับมาถือพระพุทธศาสนา ดังชนบางพวกได้กล่าว
เหมือนจะให้เห็นว่าท่านจะเปนเช่นนั้นได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเมื่อพระพุทธรูปพระธรรมแพร่หลาย
มีผู้รู้ธรรมะที่แท้จริงย่อมสรรพศรีคุณยกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนอันดีมีธรรมะที่แท้จริง มีใช้ศาสนา
ที่เลวทราม แลบางพวกแสดงความปรารถนายินดีที่จะได้เห็นคัมภีร์พระอรธกถา ซึ่งเป็นเครื่องอุดหนุน
ความรู้ให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก เพราะฉะนั้นการที่เราทำไม่เป็นการมีคุณแต่ในกรุงสยามประเทศเดียวเท่านั้น ย่อมทำให้
ผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธศาสนา ทราบพระพุทธรูปพระธรรมแพร่หลายออกไปด้วย ควรจะเป็นที่ยินดีได้ประการหนึ่ง

ภาพที่ ๔.๔

ที่มา:

หนังสือ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๑)
จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา พิมพ์ครั้งที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๑๐๐

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๗

พุทธวจนะ มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณกรมพระจันทบุรินฤนาถ (ภาพที่ ๕)

เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูล
พระกรุณาฯ ประเทศสยามจักเป็นคลังพระธรรมของโลก
รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะสืบกาลหาที่สุดมิได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ ถ้าชอบด้วยกระแส
พระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราช
อนุญาต นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา
ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า กิติยากร ขอเดชะ

ภาพที่ ๕

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐
เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

- ลำดับการสืบทอดพันธุ์

พุทธกาล

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๖) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๙

พุทธวจน มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ
วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เรื่อง ประกาศสั่งคายนาศรี
พระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก (ภาพที่ ๗)

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖

เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๓ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

โดยนัยที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ถวายพระพรมานี้ จึงทรงพระราชดำริว่า พระพุทธรูปอันเรียกว่า พระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบไคย ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความ

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖
เล่ม ๑๑๒ ตอนที่ ๑๖๑ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

[illegible][illegible][illegible]

ภาพที่ ๖

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖ เล่มที่ ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘
เรื่อง ประกาศตั้งคายนามพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก

**อาหนท์! พวกเธอทั้งหลาย
จงมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ
อย่าเอาสิ่งอื่นเป็นสรณะเลย
จงมีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ
อย่ามีสิ่งอื่นเป็นสรณะเลย.**

-บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๒๑๗/๗๔๐.

**เพราะจิตหลุดพ้นแล้ว
จึงดำรงอยู่
เพราะดำรงอยู่
จึงยืนตราเรงด้วยดี
เพราะยืนตราเรงด้วยดี
จึงไม่หวาดสະดุ้ง
เมื่อไม่หวาดสະดุ้ง
ย่อมนปริพพานเฉพาะตนนั้นเดียว.**

-บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๕๗/๗๓.

เมื่อ “เธอ” ไม่มี !

พาทิยะ ! เมื่อใด เธอเห็นรูปแล้ว สักว่าเห็น ได้ฟังเสียงแล้ว สักว่าฟัง
ได้กลิ่น ลิ้มรส สัมผัสทางผิวกาย ก็สักว่าดม ลิ้ม สัมผัส
ได้รู้แจ้งธรรมารมณ์ ก็สักว่าได้รู้แจ้งแล้ว
เมื่อนั้น “เธอ” จักไม่มี.

เมื่อใด “เธอ” ไม่มี
เมื่อหั้นเธอก็ไม่ปรากฏในโลกนี้
ไม่ปรากฏในโลกอื่น
ไม่ปรากฏในระหว่างโลกทั้งสอง
หั้นแหละ คือที่สุดแห่งทุกขัลล.

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑. , -บาลี อ. ขุ. ๒๕/๘๓/๔๕.

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ในการจะจัดทำ
หรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ข้อมูลนี้เป็นลายลักษณ์อักษรและปฐกษัตริย์ข้อมูล
ในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่ มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์ โทร.๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐ - ๙๔
คุณเศรษฐา โทร. ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑ คุณอารีวรรณ โทร. ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘

ติดตามการเผยแพร่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน โดยพระอาจารย์ถิรฤทธิ สิตถิณโณ ได้ที่

www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org

Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real

Instagram : Buddhawajana Real | Facebook : coursesappaya

คลื่น ส.ว.พ. FM 91.0 MHz ทุกวันพระ ช่วงบ่าย

